



2007
22

BEWONERS AAN DE BAK!

20 inspirerende praktijkvoorbeelden

Inhoudsopgave

INHOUD

2 Voorwoord

4 Leeswijzer

6 De Watertrap

14 Projecten

104 Colofon



INFORMEREN

16 Waterservicepunt Nijmegen

Nijmegen

Waterservicepunt



RAADPLEGEN

20 Water werkt! In Beek en Ubbergen

Beek en Ubbergen

Bewonersenquête

24 Kinderparticipatie voor herinrichting wijk Poptahof

Delft

Interviews door kinderen

28 Beter Wonen in de Staringstraat

Oss

Eén-loket-principe

34 Hatert ontwaterd

Nijmegen

Huis-aan-huisbezoeken

38 'Dat levert wat op...!' Allochtonen en besparing

Diverse gemeenten

Coaches

42 Werkgroep Grondwateroverlast Het Plankier

Den Haag

Werkgroep



SAMENWERKEN

46 Ruimte voor water in de wijk Schalkwijk

Haarlem

Bewonersfestival

52 Buurtsoaps, spiegel van problemen in de wijk

Utrecht

Buurtsoap

56 Vosseparkwijk; wedden dat...

Leeuwarden

Collectieve weddenschap

60 Duurzaamheid kun je leren... Energieproject Schepenbuurt

Leeuwarden

Inventarisatie wensen

64 Bewoners ontwerpen duinpark met architect

Velsen

Samen ontwerpen

70 Roermondse wijk De Kemp helemaal op de schop

Roermond

Busreis voorbeeldprojecten

74 Aan de slag met toekomstige bewoners in Culemborg

Culemborg

Betrekken toekomstige bewoners

78 Burgerinitiatief: Duurzaam energiek Tiel

Tiel

Manifestatie

82 Mijn waterweg, verleden, heden en toekomst van de waterloop in mijn buurt

Kortrijk - Vlaanderen

Buurtactiviteiten

88 Samen Waterwegwijs

Nieuwegein

Educatieve fietsroute

92 Herinrichting vijvers verhoogt betrokkenheid bij water

Nijmegen

Wijkplatforms

96 Campagne-ateliers door jongeren

Diverse gemeenten

Jongerenateliers

100 Als het water weer gaat stromen krijgt Gouda zijn ziel terug

Gouda

Inventarisatie wensen



Voorwoord





VOORWOORD

De aarde warmt op. Het klimaat verandert. De zeespiegel stijgt. De waterhuishouding in gebieden verandert. Zo neemt de kans op overstromingen toe en zijn er tegelijkertijd steeds meer gebieden die te maken krijgen met (tijdelijke) verdroging. Watermanagement vervult een sleutelrol als het gaat om het beperken van risico's en het anticiperen en leren omgaan met veranderende omstandigheden. De overheid heeft hierin een belangrijke taak.

Lokale overheden, gemeenten, waterschappen en ook provincies nemen steeds vaker het voortouw om in actie te komen. Enerzijds door maatregelen te stimuleren om zo veel mogelijk energie te besparen en duurzame energie te gebruiken om het broeikaseffect te reduceren.

Anderzijds door met ruimtelijke inrichting te anticiperen op het veranderende klimaat en de gevolgen daarvan. Dat kunnen deze partijen niet alleen. Ze hebben de burgers daarbij nodig. Maar hoe organiseer je die betrokkenheid van burgers?

Op het gebied van waterbeheer is het aantal projecten met succesvolle vormen van burgerparticipatie nog beperkt. Daar willen we verandering in brengen. Het Klimaatverbond en Syncera zijn een samenwerkingsproject gestart met ondersteuning van het programma Leven met Water en STOWA. Deze ideeën bundel is een van de concrete resultaten hiervan.

In de ideeën bundel vindt u 20 inspirerende praktijkvoorbeelden van burgerparticipatie. Door u te informeren over goede voorbeelden van burgerparticipatie in waterprojecten én in sectoren daarbuiten (zoals woningbouwprojecten en wijkontwikkeling) hopen we u te inspireren tot nieuwe projecten waarbij bewoners actief betrokken worden.

Tevens treft u informatie over de 'Watertrap' aan, een methodiek die u ondersteunt om zelf projecten op te starten. Ik wens u veel inspiratie toe!

Bert Satijn

Directeur Leven met Water

Jacques Leenen

Directeur van de STOWA



Leeswijzer



INFORMEREN



RAADPLEGEN



SAMENWERKEN



PROJECTOMSCHRIJVING



DOEL



CONTACT



AANPAK



RESULTAAT



CONCLUSIE



SUCCES- EN FAALFACTOREN



LEESWIJZER

De ideeënbundel 'Bewoners aan de Bak' biedt een overzicht van geslaagde praktijkvoorbeelden van merendeels waterprojecten, waarbij de burgers actief zijn betrokken. Het zijn voorbeelden die prikkelen om zelf aan de slag te gaan of om nieuwe ideeën uit te werken. Elk van de 20 praktijkvoorbeelden wordt volgens eenzelfde stramien beschreven:

- **Projectomschrijving**
- **Doel**
- **Contact**

- **Aanpak**
- **Resultaat**
- **Conclusie**

- **Succes- en faalfactoren**
 - **Motivatie**
 - **Capaciteit**
 - **Gelegenheid**

Speciale aandacht willen we vragen voor de onderdelen 'Aanpak' en 'Succes- en faalfactoren'. Want juist hier kunt u veel van andere projecten leren.

Zelf aan de slag gaan?

Op basis van praktijkervaringen hebben Syncera en Het Klimaatverbond een handzame methodiek uitgewerkt die gebruikt kan worden om tot een succesvolle start en uitvoering van een project te komen. Het betreft de zogenaamde 'Watertrap'.

De Watertrap is een instrument om snel op een onderbouwde wijze een inschatting te kunnen maken of en zo ja in welke mate burgers of andere partijen betrokken moeten worden om een zo voorspoedig mogelijk verloop van het project mogelijk te maken.

Tijdens gesprekken met de gemeenten en waterschappen bleek er een grote behoefte aan een dergelijke systematiek.

De Watertrap

- Zorgt dat alle facetten van bewonerparticipatie evenwichtig aan bod komen.
- Speelt in op de succes- en faalfactoren.
- Is eenvoudig van opzet is snel te begrijpen.

In het volgende hoofdstuk vindt u een eerste beschrijving van de Watertrap. In een aantal pilots die lopen tot juni 2008 onderzoeken het Klimaatverbod en Syncera of de Watertrap nog verder verfijnd kan worden. Voor meer informatie over de watertrap bezoek www.klimaatverbond.nl.



Een methodiek in ontwikkeling: De Watertrap





DE WATERTRAP

De Watertrap is een methodiek die nog in ontwikkeling is en momenteel in meerdere projecten worden uitgetest. Medio 2008 komt deze methodiek voor waterprojecten beschikbaar.

De Watertrap is een combinatie van de veel gebruikte 'Participatieladder' en het Triade Model ontwikkeld door Prof. Dr. Theo B.C. Poiesz (zie beschrijving Triademodel). Bij het gebruik van Watertrap worden drie stappen doorlopen:

Stap 1

In de eerste stap wordt bepaald of het project zich in algemene zin leent voor participatie van burgers (en andere partijen).

Stap 2

In stap 2 wordt nagegaan welke randvoorwaarden van invloed zijn op de kans van slagen van het participatieve proces. Er worden tal van tips gegeven om de effectiviteit van de participatie zo groot mogelijk te maken en om de kans op succes te maximaliseren.

Drie randvoorwaarden staan hierbij centraal: 'motivatie', 'capaciteit' en 'gelegenheid' van de doelgroep om te participeren conform het Triade model. Deze drie facetten zijn verder in het hoofdstuk ter illustratie nader uitgewerkt.

Stap 3

In stap 3 worden de maatregelen om motivatie, capaciteit en gelegenheid te vergroten doorlopen om zo de score optimaal te krijgen voor het project. Juist door u niet te beperken tot de standaard informatieavond, kunnen goede resultaten worden behaald.

In de 20 praktijkvoorbeelden vindt u al een schat aan inspiratie voor mogelijke werkvormen.

Uiteindelijk zal er bij de keuze voor de werkvormen ook bepaald worden tot op welke hoogte participatie wenselijk en effectief is.

Daarvoor onderscheidt de methodiek drie niveau's van participatie (participatieladder):



Informeren

Laten weten wat er gaat gebeuren. De rol van de overheid (projecteigenaar) is hierbij autoritair en de rol van de bewoner/het bedrijf passief; De burger zal zich weinig betrokken voelen bij de uitvoering van het project.



Raadplegen

Vragen naar wat er leeft en wat men wenst. De rol van de overheid (projecteigenaar) is hierbij, zoals de term al zegt, raadplegend/ participatief. De bewoner wordt om advies wordt gevraagd en heeft dus een rol: het inbrengen van diens mening en ervaring;



Samenwerken

Samen zoeken naar de beste oplossing. De rol van de overheid (projecteigenaar) is delegerend tot faciliterend en de bewoner is (mede-) beslisser tot initiatiefnemer. Deze zal zich dus zeer betrokken voelen bij het resultaat en over het algemeen meewerken aan de uitvoering.



TIPS

Hoe beïnvloed ik motivatie, capaciteit en gelegenheid?*

Door analyse van de succes- en faalfactoren van de beschreven projecten is het volgende opgevallen:

** Deze tips maken onderdeel uit van de nog in ontwikkeling zijnde methodiek 'Watertrap'*

FACTOREN DIE DE MOTIVATIE VERGROTEN

- Nut en noodzaak van het project zijn duidelijk: bewoners willen graag iets doen wat nut heeft en een tastbaar resultaat geeft: wegnemen van wateroverlast, schoner maken van water, kostenbesparing, etc.
- Inzetten van een intermediair die het project gaat begeleiden in de vorm van organisatie die onafhankelijk is van de gemeente (zoals een stichting, adviesbureau).
- Zichtbaarheid van het water (vergroot gevoel van nut).
- Het betrekken van 'natuurlijke leiders' of mensen met 'aanzien/status' (vergroot gevoel erbij te willen horen).
- Inspelen op andere behoeftes, bijvoorbeeld die aan sociale contacten: betrekken buurthuis, school, wijkfeesten, ontspanning (buurtsoaps) (vergroot interesse).
- Inspelen op de behoefte geen 'spelbreker' te willen zijn: als de hele straat mee doet doe ik ook mee.
- Presenteren van plannen door bewoners zelf (vergroten draagvlak).
- Werken in themagroepen in plaats van doelgroepen. Dat doorbreekt het idee dat een bewoner een bepaalde doelgroep moet vertegenwoordigen.
- Intergemeentelijke samenwerking met beleids terreinen als Sport en Recreatie, Groen en Woonmilieuverbetering. Dit vergroot het draagvlak binnen de gemeente.

FACTOREN DIE DE CAPACITEIT VERGROTEN

- Transparante en eenvoudige informatie: gebruik de taal van de burgers (geen beleidstaal) en gebruik herkenbare informatie (luchtfoto's wijk).
- Ondersteuning door landelijke campagnes (Nederland Leeft met Water) wordt gewaardeerd.
- Informatieverstrekking via scholen (drempelverlagend).
- Informatieverstrekking via posters in openbare ruimtes, ABRI's (zichtbaar).
- Eenduidige informatievoorziening door middel van één loket.
- Fysieke nabijheid (een 'watercaravan' in de wijk, bewonersavonden in het buurthuis).
- Heldere kaders van het project: wat is wel en wat is niet mogelijk, wat gebeurt wat wanneer (harde deadlines). Waar heeft de bewoner wel invloed op en waarop niet? Wat zijn de rechten en plichten?
- Werken met deskundigen voorkomt dat ontwerpen verworden tot compromissen met lage (ruimtelijke) kwaliteit of dat de technische installaties niet functioneren. Werken met deskundigen die de situatie ter plaatse goed kennen vergroot het vertrouwen van de mensen.
- Een financiële vergoeding vanuit de gemeente (wijkbudget): dit vergroot het verantwoordelijkheidsgevoel bij de bewoners en verlaagt de financiële druk bij de uitvoeringsdiensten van de gemeente (voorbeeld Culemborg).
- Subsidies (drempelverlagend).

FACTOREN DIE DE GELEGENHEID VERGROTEN

- Korte periodes van informatievoorziening.
- Bij interactieve werkvormen, zo min mogelijk plenair vergaderen zodat de aandacht voor het doel niet verslapt.
- Zo veel mogelijk 'natuurlijke' gelegenheden gebruiken voor een project, bijvoorbeeld het verkopen van huurwoningen aan bewoners.
- Niet alleen met intensieve trajecten werken (dan bereik je alleen een kleine groep actievoelingen) maar vooral met extensieve trajecten (groter bereik).



HET TRIADE-MODEL

Gedragsfactoren van inwoners

Volgens het Triade-model van Prof. Dr. Theo B.C. Poiesz wordt het gedrag van inwoners bepaald door drie factoren:

GEDRAG = MOTIVATIE X CAPACITEIT X GELEGENHEID

I MOTIVATIE

De motivatie van mensen wordt gedefinieerd als de mate waarin de persoon belangstelling heeft voor (het resultaat van) een bepaald gedrag.

Intrinsieke motivatie wordt gevormd door de factoren die hun oorsprong vinden in de persoon zelf. Deze factoren kunnen bestaan uit interesses, wensen en doeleinden. Een voorbeeld is bijvoorbeeld de gedachte (norm) dat het infiltreren van hemelwater een bijdrage levert aan een beter milieu, omdat hiermee het overstorten van rioolwater voorkomen wordt.

Extrinsieke motivatie wordt opgeroepen door buiten de persoon gelegen oorzaken. Deze oorzaken kunnen de persoon bereiken onder andere via communicatie. Een voorbeeld is dat alle huishoudens in de straat participeren in het infiltratieproject en dat men toch zeker geen spelbreker mag zijn.

II CAPACITEIT

Onder capaciteit wordt verstaan: de mate waarin de persoon over de eigenschappen en (hulp)middelen beschikt om het gewenste gedrag te verstonen. Intrinsieke capaciteit is de eigen inzetbaarheid van de persoon voor de uitvoering van de taak. Deze capaciteit kan beoordeeld worden in de vorm van een budget. Deze kan ingedeeld worden in vier categorieën: financieel, fysiek, materieel en mentaal budget.

Het financiële aspect is de hoeveelheid geld die de persoon heeft bijvoorbeeld voor het aanschaffen van een infiltratiekrat.

Het fysieke budget is de inspanning die de persoon over heeft voor het verrichten van een bepaalde taak. Het kost ouderen bijvoorbeeld veel moeite om water uit een regenton te halen.

Materiele capaciteit is de hoeveelheid mentale belasting die de persoon voor de taak over heeft. De persoon moet dus niet denken dat het aanschaffen van een infiltratiesysteem veel denkwerk kost, want dat zal de persoon belemmeren in de aanschaf.

Extrinsieke capaciteit is de hoeveelheid hulp, ondersteuning of assistentie die de eigen mogelijkheden als persoon vergroten. Deze capaciteit kan ook weer ingedeeld worden in de vier categorieën: financieel, fysiek, materieel en mentaal.

Financiële hulp is afkomstig van subsidies, uitkeringen etc. voorbeeld: voor afkoppeling van verhard oppervlak kan een financiële bijdrage geboden worden door afkoppeling te subsidiëren.

Fysieke hulp zijn de middelen die de persoon zelf kan gebruiken om zijn capaciteit te vergroten. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat ouderen gebruik maken een aannemer voor de installatie van een infiltratiesysteem.

Materiele hulp zijn de middelen die de eigen mogelijkheden vergroten, zoals het geven van instructies over het afkoppelen van het verharde oppervlak en de kennisverspreiding over de grondslag en grondwaterstand.

III GELEGENHEID

Gelegenheid is de mate waarin de situatie stimulerend of belemmerend werkt op het gewenste gedrag.

Intrinsieke gelegenheid is de hoeveelheid tijd en ruimte die de persoon reserveert om een bepaalde taak uit te voeren. Voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld het bijwonen van een voorlichtingsavond.

Extrinsieke gelegenheid is de gelegenheid die de persoon niet kan selecteren en waaraan hij zich niet kan onttrekken. Voorbeeld hiervan is de regenafvoer door de spouwmuren loopt en inpanning is aangesloten op het vuilwaterriool. In dat geval kan geen schoon hemelwater geïnfilteerd worden.

MULTIPLICATIEF

De drie factoren uit de Triademodel werken multiplicatief, wat wil zeggen dat het gedrag wordt bepaald door de drie factoren met elkaar te vermenigvuldigen. Dat betekent dat als een van de factoren niet voldoende is, dit het totaalresultaat sterk beïnvloedt, ook al zijn de andere factoren heel goed geregeld.

Stel dat de motivatie en de capaciteit elk 100% zijn (beter kan niet), maar de gelegenheid 50%, dan zal het totaalgedrag maar voor 50% (=100% x 100% x 50%) voldoen aan het gewenste gedrag. Een zelfde percentage (gedrag = 50%) wordt bereikt als elk van de drie factoren 80% scoort, wat op zich heel goed is.

Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat iemand het regenwater van zijn dak apart opvangt met als doel dit te infiltreren (motivatie = 100%), die voldoende kennis heeft van infiltratiemogelijkheden (capaciteit = 100%) toch niet afkoppelt omdat de grondslag klei is en er geen gemeentelijk regenwaterriool aanwezig is om op aan te sluiten.

Hoewel we nooit kunnen schatten hoe hoog de drie factoren scoren, leren we van dit gedragsmodel wel dat een gemeente nooit een van de factoren mag verwaarlozen. De drie factoren dienen niet achtereenvolgens, maar tegelijkertijd in beschouwing te worden genomen (simultaan).

CONSTATERING

Motivatie: Waarderingsniveau 0,2 (zeer laag)

- Intrinsieke motivatie om de gemeente toestemming te geven ontbreekt, bijvoorbeeld omdat men niet geïnteresseerd is in de milieuvoordeelen van het saneren van de overstort.

Capaciteit: Waarderingsniveau 1 (zeer hoog)

- Omdat gemeente alles uitvoert is aan factor capaciteit voldaan.

Gelegenheid: Waarderingsniveau 0,4 (laag)

- Iedereen werkt overdag en klust s'avonds bij en heeft geen gelegenheid om voorlichtingsavonden bij te wonen

SCORE WAS: $0,2 \times 1 \times 0,4 = 0,08$ (8%)

MAATREGELEN OM GEDRAGSFACTOREN TE VERHOGEN

Motivatie

- 'Blame-and-shame'boodschap inbouwen: iedereen in de straat doet mee, u ook!
- Aangeven dat er ook nog zelf voordeel is te behalen: uw planten gaan er beter van groeien, kost u geen leidingwater.
- Voorbeeldproject uit, liefst met zichtbaar resultaat (dus geen grindkoffer ondergronds),
- Organiseren buurtactiviteit als blijkt dat er behoefte is aan sociale contacten.

Waarderingsniveau gaat omhoog naar 0,6 (redelijk)

Capaciteit

- Geen maatregelen nodig.

Waarderingsniveau blijft 1 (zeer hoog)

Gelegenheid

- Huis-aan-huis pamflet uitdelen om uit te leggen wat er gaat gebeuren.
- Ondersteun met artikel in het lokale weekblad.
- Telefonische voorlichting rond etenstijd.
- Telefonisch meldnummer achterlaten.

Waarderingsniveau gaat omhoog naar 0,8 (hoog)

SCORE WORDT: $0,6 \times 1 \times 0,8 = 0,48$ (48%)

**Geef het project zoveel mogelijk
aan de betrokken inwoners**



TIP

Waterservicepunt Nijmegen

THEMA

Waterservicepunt

DOELGROEP

Alle inwoners, bedrijven,
instellingen en scholen in Nijmegen

PARTICIPATIENIVEAU

Informereren, raadplegen en samenwerken

GEMEENTE

Nijmegen

LOOPTIJD

2001 - 2015





PROJECTOMSCHRIJVING

In Nijmegen hebben de gemeente en haar waterpartners gezamenlijk een Waterservicepunt opgericht. Burgers kunnen met al hun vragen over water terecht bij dit loket. Het Waterservicepunt is in handen van een externe organisatie, genaamd SOM onderwijs en milieuprojecten. Het servicepunt ondersteunt de realisatie van de voornemens uit het Waterplan Nijmegen.

De totstandkoming van het waterplan was in juni 2001 voor de gemeente Nijmegen het startschot voor de realisatie van duurzaam stedelijk waterbeheer.



DOEL

Het doel van het Waterservicepunt is het verzorgen en uitvoeren van een goede communicatie met de bewoners, bedrijven en instellingen in het kader van het Waterplan. Een ander doel is de bewoners bewust maken van de rol van water in de openbare ruimte.

De gemeente Nijmegen is van mening dat er ook verantwoordelijkheid bij de inwoners ligt met betrekking tot waterbewust handelen. Vandaar het accent op bewonerscommunicatie en instellen van een Waterservicepunt.

Aanleiding voor het maken van het waterplan:

- Er wordt nu een nieuw stadsdeel ontwikkeld (Waalsprong) in laag gelegen gebied met duurzame wateroplossingen.
- De verschuiving van de verantwoordelijkheden voor het oppervlaktewater van gemeente naar waterschap.
- Te veel, te weinig en te vies water in de stad. De gemeente wil dit aanpakken.
- Imagoversterking van Nijmegen als waterstad.



CONTACT

SOM onderwijs- en milieuprojecten
Jos Ijkhout - Projectleider Waterservicepunt
024 - 37 89 206

j.ijkhout@somnet.nl
www.waterbewust.nl

Gemeente Nijmegen
Ton Verhoeven - Senior beleidsadviseur
024 - 32 92 785
t.verhoeven@nijmegen.nl





AANPAK

Het Waterservicepunt is de centrale plaats waar via diverse kanalen alle watervragen beantwoord worden en voorlichting wordt gegeven (multi-channel). Daarnaast handelt het waterservicepunt pro-actief op vier hoofdgebieden:

- Doelgroepcommunicatie & advies
- Educatie
- Participatie
- Media

Binnen doelgroepcommunicatie behoren pro-actieve acties zoals organisatie van watermarkt, tuinontwerpwedstrijd, inloopavonden en veelal technisch afkoppeladvies. Educatie richt zich op kinderen (basisonderwijs), jongeren (voortgezet onderwijs) en ouderen.

Participatie (van consultatie tot delegering) betreft gefaseerde bewonersparticipatie rondom herinrichting van 85 watergangen in twee grote stadsdelen en het afkoppelen van scholen. Middels diverse media bereikt het Waterservicepunt de bewoners, bedrijven en instellingen.



RESULTAAT

- www.waterbewust.nl
- Waterloket: telefonische en digitale helpdesk
- Informatiestand op inloopavonden gemeente
- Diverse folders en brochures
- Tuinontwerpwedstrijd 'Hemelwater in de tuin'
- Watermarkt 2004
- Waterfietstocht
- Lesbrieven en excursies voor scholen
- Presentaties/lezingen op congressen
- Gemiddeld 70% bewonersparticipatie (afkoppel succes) bij straat- en rioolrenovaties
- Afkoppelen particulieren
- Actief betrekken bewonersgroepen en verenigingen van eigenaren bij herinrichting en afkoppelen



CONCLUSIE

Het succes van het Waterservicepunt is meetbaar, maar er is op dit moment nog geen onderzoek gedaan naar de veranderingen na de nulmeting die plaatsvond voorafgaand aan de start van het project. Er zijn echter wel enige indicatoren die verandering laten zien. Bereidheid om af te koppelen stijgt van 40 - 50% in 2001 naar 70% in 2005.

De informatievoorziening naar inwoners wordt gewaardeerd, het aantal contacten met de servicedesk stijgt, bewoners richten zelf een werkgroep op en de aard van de vragen verdiept en verbreedt. Het Waterservicepunt wordt door bewoners herkend en behoeft steeds minder uitleg. Het enthousiasme om mee te doen bij herinrichting openbare ruimte of afkoppelen stijgt.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Bewoners zijn op drie manieren geïnteresseerd in water: de belastingaanslag van gemeente en waterschap, calamiteiten (dreigende overstroming in rivierengebied) en (grondwater)problemen in de 'achtertuin'.
- Gerichte doelgroepenacties waarbij handelingsperspectief wordt geboden zijn nodig om bewoners te interesseren en motiveren tot handelen.
- Bewoners willen een bijdrage leveren aan de infiltratie- en milieudoelstelling van de gemeente.
- Het project is een mogelijkheid tot versterken van de eigen leefomgeving.
- Subsidie krijgen voor afkoppelen van hemelwater.
- Zelf echt iets tastbaars en zichtbaars kunnen doen, drogere tuin, etc.
- Werken met aansprekende voorbeeldprojecten.
- Het Waterservicepunt fungeert als intermediair tussen gemeente en bewoners. Dit werkt positief aangezien het beeld dat inwoners van de gemeente hebben vaak al vast ligt.
- De kwaliteit van de dienstverlening moet continu hoog zijn.

Capaciteit

- Subsidie krijgen voor afkoppelen van hemelwater.
- Binnen de opstartperiode meteen aan de gang en continu leren van de ervaringen.
- Ondersteuning door campagnes (bijvoorbeeld door Nederland leeft met Water).
- Inhoudelijke expertise (opschuivend van front naar backoffice) bij uitvoerende organisatie.
- Projectmatige, resultaatgerichte en afrekenbare aanpak.
- Goede samenwerking tussen gemeente en uitvoerende organisatie.

Faalfactor

- Er is nog geen vervolg op de nulmeting, waardoor resultaten op dit moment nog moeilijk concreet te maken zijn.

Gelegenheid

- Het Waterservicepunt is multi-actief. Dat wil zeggen dat het niet alleen bedoeld is om als passieve intermediair te fungeren voor mensen die een klacht of vraag hebben over water, maar ook actief te communiceren met de bewoners. Er worden allerlei activiteiten georganiseerd om het waterbewustzijn bij de bewoners te vergroten, zoals een waterfietstocht, een watermarkt en educatieve lespakketten.



Water werkt! In Beek en Ubbergen

THEMA

Afkoppelen regenwater

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Raadplegen

GEMEENTE

Ubbergen

LOOPTIJD

Vanaf 1999



PROJECTOMSCHRIJVING

Al vier keer werden de rioolbuizen in Ubbergen vervangen door buizen met een nóg grotere diameter. Buizen van 1,5 meter waren beschikbaar om het rioolwater af te voeren en nog steeds stroomde het rioolwater over straat bij een regenbui. Tijd om in actie te komen.

De gemeente Ubbergen ligt op de stuwwal van Nijmegen. Het hoogteverschil in de gemeente is groot: in een gradiënt van circa 90 meter loopt de stuwwal af naar de uiterwaarden rond de rivier de Waal. Op de helling van de stuwwal ontspringen zes waterbronnen. Voor de uitvoer van het project Water Werkt! stroomde het schone water door de dorpskernen en hier werd het opgenomen in het riool en afgevoerd naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie. Het bronwater leverde zo een aanzienlijke belasting van het riool. In de afgelopen decennia is bovendien het verhard oppervlak op de stuwwal drastisch toegenomen. Minder hemelwater infiltreerde in de stuwwal. Dit zorgde voor een grote belasting van het riool en een afname van het kwelwater. Hierdoor droeg het ook bij aan de verdroging van de natuur in de polder.



DOEL

De gemeente heeft het schone bronwater afgekoppeld van de riolering. Verder werken gemeente en bewoners samen aan het afkoppelen van het hemelwater. Een bijkomende doelstelling is om het water in het dorp zichtbaar te maken en het te 'laten leven'.

CONTACT

Gemeente Ubbergen
Frits Meurs
024 - 68 49 133
frits.meurs@ubbergen.nl
www.ubbergen.nl





AANPAK

De burgers zijn in dit project op vele manieren betrokken: 'Je moet als het ware het project aan de mensen willen geven'. 'Ze moeten het zelf willen maken'. De gemeente heeft gebruik gemaakt van verschillende methoden om zoveel mogelijk mensen te betrekken.

Ten eerste werden de burgers betrokken vanaf het moment dat werd begonnen met het bedenken van oplossingen. Bewoners waren vertegenwoordigd in een klankbordgroep, in een projectgroep Cultuurtechniek en per tracé in een werkgroep. Door middel van een startfolder en een informatieavond werden de burgers op de hoogte gesteld van de plannen van de gemeente.

Vervolgens werd een loket opgericht waar mensen een aantal uren per week vragen konden stellen. Dit loket lag buiten het gemeentehuis omwille van de laagdrempeligheid. Na de informatieavond konden mensen zich aanmelden om mee te doen aan afkoppelen. In één op één gesprekken werd vervolgens met alle belangstellenden een plan opgesteld om het regenwater van het dak boven-

gronds af te leiden naar een beekje. De bewoners kregen de keuze uit verschillende gootconstructies. Scholieren zijn ingeschakeld om het water zichtbaar te maken in Ubbergen; zij hebben een waterspeelplaats ontworpen. Samen met het waternrad en de fontein wordt het water zo 'levend' in de gemeente.

Tenslotte heeft de gemeente Ubbergen ervoor gekozen de samenwerking met de burger ook op langere termijn voort te zetten. De gemeente heeft een enquête gehouden onder de bewoners om het project te evalueren. De deelnemers aan het afkoppelen hebben een garantieperiode gekregen van vijf jaar. Bij bewoners die niet tevreden waren of nog last hadden van wateroverlast werden op kosten van de gemeente aanpassingen gemaakt aan het afvoersysteem.

RESULTAAT

- 70% Van de huizen op de stuwwal is afgekoppeld, 25 % van de huizen in het dal.
- 8,5 ha verhard gebied is afgekoppeld.
- Er is circa 2,4 km goot aangelegd langs de wegen.
- Er is een stenen beek aangelegd van 530 meter.
- Ruim 44.000 liter bronwater per uur komt NIET meer in het riool.
- Er is een groot water-bewustzijn ontstaan, het is 'ons' project.

CONCLUSIE

Dankzij de gevarieerde en intensieve communicatie met de bevolking van de gemeente Ubbergen zijn de bronnen afgekoppeld en is een groot percentage van het hemelwater van de huizen afgekoppeld van het riool. Water leeft en Water werkt in Ubbergen.



SUCCESS- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Er was vrees voor regenbuien, de burgers wilden deze angst kwijt.
- Bewoners wilden graag hun steentje bijdragen aan het zichtbaar maken van het water en het herstel van natuurwaarden.
- ‘De buurman doet ook mee’. Door de kleinschalige aanpak konden mensen het enthousiasme zien van hun eigen buurt, de mensen in de klankbordgroep, projectgroep etc.
- Er werd mensen ook de mogelijkheid gegeven om mee te denken over een leuk ontwerp van de afvoergootjes in hun tuin.
- De beloofde garantieperiode en enquête gaven de mensen de zekerheid dat er ook op langere termijn naar ze geluisterd zou worden.
- Scholieren raakten enthousiast door een ontwerpwedstrijd en door het afkoppelen van hun eigen school.
- Het feest dat de klankbordgroep heeft georganiseerd ter afsluiting van dit project zal misschien ook in komende fasen nog zijn invloed hebben op de motivatie van mensen om mee te helpen regenwater af te koppelen.

Capaciteit

- De kosten van de bewoners zijn betaald uit subsidies.
- De gemeente heeft de materialen besteld en de aannemer geregeld.
- De gemeente heeft zorg gedragen voor onderhoudswerkzaamheden en verbeteringen.
- De kennis en vaardigheden van de bevolking zijn gebruikt in de klankbordgroep, projectgroep, werkgroepen etc. In sommige gevallen is deze kennis helaas onderschat.
- De subsidies moesten voor een bepaalde datum gebruikt worden. Hierdoor werd er enerzijds efficiënt doorgewerkt maar moesten er anderzijds ook projectfasen te snel worden afgerond.

Gelegenheid

- De bewoners hadden de gelegenheid om mee te werken in de projectgroep, werkgroep en klankbordgroep.
- Iedereen werd op de hoogte gehouden door folders, informatieavonden, nieuwsbrief en artikelen in het plaatselijke weekblad.
- Er was de mogelijkheid tot het stellen van vragen bij een informatieloket.
- Er werden 1:1 gesprekken gehouden.
- De kleinschalige aanpak en de korte bestuurslijnen zorgen verder voor een goede communicatie.



Kinderparticipatie voor herinrichting wijk Poptahof

THEMA

Herinrichting waterbeheer

DOELGROEP

Kinderen en hun ouders

PARTICIPATIENIVEAU

Raadplegen

GEMEENTE

Delft

LOOPTIJD

2003



PROJECTOMSCHRIJVING

De gemeente Delft wilde als deel van stedelijke vernieuwing het waterbeheer zodanig inrichten dat het water in de wijk de Poptahof wordt vastgehouden en schoongehouden.

Een van de doelstellingen op het sociale vlak was een maximale consensus te bereiken tussen verantwoordelijken en gebruikers van deze verouderde jaren '60-wijk. De gemeente bereikte dit door de kinderen in de wijk hun ouders te laten interviewen en een watermiddag voor hen te organiseren in de moskee. Op deze manier werden zowel de kinderen als hun ouders betrokken bij de plannen en werden hun ideeën verzameld.



DOEL

- Doel van het project was het waterbeheer zodanig in te richten dat het water in de wijk kan worden vastgehouden en schoongehouden.
- Het doel van kinderpacticatie is de betrokkenheid van kinderen en hun ouders bij het project te vergroten, waterbewustzijn te creëren en het watergebruik te verminderen.



CONTACT

Gemeente Delft
Agnes van de Linde
015 - 26 02 981
a.vdlinden@delft.nl
www.delft.nl





AANPAK

Interviewen

In de Poptahof wonen ruim 2700 mensen van 33 verschillende nationaliteiten. De kinderen spreken Nederlands en zij konden als tolk dienen voor hun ouders. Om het waterbewustzijn te peilen werd aan een representatieve groep kinderen gevraagd om hun ouders te interviewen over watergebruik.

Kinderwatermiddag

De kinderen zijn op een 'kinderwatermiddag' in de moskee uitgenodigd om ideeën te bedenken over thema's als water en natuur, water en spelen, etc. Er zijn zes werkgroepen gevormd. De kinderen zijn vervolgens met hun werkgroep in de buurt gaan kijken en hebben met betrekking tot het gekozen thema aangegeven wat zij goed of slecht vinden.

Terug in de moskee zijn de ideeën uitgewerkt op posters en door een jury beoordeeld. Het winnende idee, een waterspeeltuin, wordt gerealiseerd.



RESULTAAT

Doordat er kinderen zijn ingezet als vraagstellers zijn er veel mensen bereikt. De interviews hebben op deze manier ook een educatieve waarde gekregen. Uit de interviews kwam naar voren dat het waterbewustzijn erg laag was, maar de aanwezigheid van schoon water wel wordt gewaardeerd.



CONCLUSIE

Kinderparticipatie blijkt een groot succes te zijn. Via de kinderen raken ook de ouders en scholen betrokken en kan op eenvoudige wijze inzicht in hun beleving van en kennis over onderwerpen als water in de wijk worden verkregen.

In een multiculturele wijk waar bewoners minder makkelijk te bereiken zijn is kinderparticipatie een geschikte methode voor waterprojecten.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Water is een prima thema om iets aan de omgeving te doen en tegelijkertijd de sociale betrokkenheid te vergroten.
- Een faalfactor hierbij kan zijn dat mensen sociaal-maatschappelijke problemen hebben die voor hen belangrijker zijn.
- De werkvormen zijn laagdrempelig: er werd niet of nauwelijks plenair vergaderd. In plaats daarvan werd er veel gewerkt met kaartjes en visualisaties, en werd er regelmatig rondgelopen en bewogen tijdens de bijeenkomsten.

Capaciteit

- Door vroegtijdig kinderte participatie te starten kan informatie van kinderen worden meegenomen in verdere planvorming. Voordat ontwerpen worden gemaakt, kunnen de wensen en behoeften meegenomen worden. Ook bij het ontwerpen en de uiteindelijke realisatie en het beheer is de inbreng van kinderen belangrijk.
- Kinderen spreken Nederlands, fungeren als tolk voor ouders.
- Interviews zijn een eenvoudige en snelle manier om bewoners te betrekken en te informeren over eventuele veranderingen in de wijk.

Gelegenheid

- Herinrichting stedelijk gebied is een uitstekend aanknopingspunt voor aanpassing waterbeheer en het betrekken van de bevolking.
- Kinderen zijn een belangrijke 'gebruiker' van stedelijk water.



Beter Wonen in de Staringstraat

THEMA

Energie Prestatie Advies

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Raadplegen

GEMEENTE

Oss

LOOPTIJD

Juni 2001 - februari 2003



PROJECTOMSCHRIJVING

De gemeente Oss benaderde gedurende een jaar 272 huishoudens in de wijk 'Ruwaard' met een intensieve actie voor woningverbetering, inclusief EPA+ (= een Energie Prestatie Advies met extra aandacht voor onder andere wooncomfort verbeterende acties zoals Politiekeur veilig wonen, duurzaam renoveren/beheren en aangepast wonen).

Bewonersparticipatie kreeg een cruciale rol omdat de gemeente een sterke wijkverbondenheid verwachtte. De gemeente was initiatiefnemer en trekker van het project en gaf ook de voorlichting over het project, vanwege haar imago van betrouwbare en objectieve voorlichter. Het één-loket-principe wordt door bewoners gewaardeerd.

Dat is ook toe te passen bij waterprojecten. Denk bijvoorbeeld aan een mobiel waterservice punt in de wijk (de energiecaravan wordt een watercaravan), in combinatie met voorlichtingsavonden over afkoppelen en water besparen.



DOEL

De gemeente had met deze actie tot doel woningverbetering in brede zin (= EPA+) en het vergroten van de leefbaarheid in de wijk. Door de koppeling van EPA aan andere instrumenten werd een hogere EPA score verwacht



CONTACT

Gemeente Oss
Afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling
Mevrouw A. de Smit
0412 - 62 92 87
a.de.smit@oss.nl
www.oss.nl





AANPAK

De gemeente werkte in deze actie samen met het opbouw- en buurtwerk, een milieusteunpunt, een milieuadviesbedrijf, een energiebedrijf, een non-profit organisatie op gebied van milieu en gedrag, de politie, de buurtvereniging en een bewonersgroep. Het opbouw- en buurtwerk was betrokken om de participatie van de wijkbewoners in het project te bevorderen.

Het project werd in drie stappen uitgevoerd. De eerste stap bestond uit voorlichting en communicatie over de actie. Alle wijkbewoners ontvingen een uitnodigingsbrief voor een informatieavond over het project. Tijdens deze avond werd de actie uitgelegd en vond de aftrap van het project plaats. Na afloop van de informatieavond werd een 'Energiecaravan' in de wijk geplaatst. Verder nam de buurtvereniging een enquête af onder de inwoners om inzicht te krijgen in verbeterpunten of wensen omtrent woningrenovatie. Tijdens deze eerste stap konden de wijkbewoners zich opgeven voor een EPA+ advies. De tweede stap betrof het uitvoeren van de EPA+ adviezen in de wijk en de terugkoppeling daarvan met de wijk.

De wijkbewoners konden zich bij de gemeente aanmelden voor een EPA+ advies. Vervolgens kwamen speciale EPA adviseurs van Energiebedrijf Essent en Milieubedrijf 2000+ langs voor het opstellen van een rapportage. Op twee speciale spreekuuravonden in de wijk konden bewoners terecht met hun vragen over de EPA+ rapportage.

Tot slot werd een tweede informatieavond in de wijk georganiseerd. Op deze avond werden de resultaten van de EPA+ actie gepresenteerd en werd een doorstart gemaakt met het uitvoeringstraject. Tijdens de derde stap stond het uitvoeren van de maatregelen in het EPA+ advies centraal. De gemeente richtte samen met het opbouwwerk een werkgroep van bewoners op (Werkgroep beter Wonen) die zich bezighielden met het aanvragen van offertes t.b.v. energie- en woningverbeteringmaatregelen.

Tevens was deze groep actief om korting te bedingen bij bedrijven als bij meerdere huizen sprake was van dezelfde klus. De werkgroep werd hierbij bijgestaan door de Stichting Milieusteunpunt Oss.

RESULTAAT

Ruim zestig huishoudens verschenen op de eerste informatieavond. In totaal vroegen 120 huishoudens informatie aan over de actie. Uiteindelijk is in 74 huishoudens een EPA+ advies gegeven. In 19 woningen is dubbelglas geplaatst, 9 woningen hebben een Hr-ketel laten plaatsen en in één woning is vloerisolatie van schelpen aangebracht.

Door de EPA+ actie zijn de sociale netwerken binnen de wijk versterkt. Dit is mede te danken aan de hoge graad van bewonersparticipatie en de inzet van lokale partijen zoals het buurtwerk. De gemeente heeft alle kennis en ervaring gebundeld in een draaiboek voor eventuele vervolgacties.

CONCLUSIE

Het één-loket-principe wordt gewaardeerd door bewoners en is ook toe te passen bij waterprojecten. Een manier om vorm te geven aan het één-loket-principe is het inrichten van een mobiel waterservice punt in de wijk (de energiecaravan wordt een watercaravan), in combinatie met voorlichtingsavonden over afkoppelen.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Het nut van het project was duidelijk, namelijk woningverbetering in brede zin (= EPA+) en het vergroten van de leefbaarheid in de wijk.
- Besparen op de energierekening.
- Het idee dat bewoners van de hele straat of wijk met hetzelfde bezig zijn, maakt dat de bewoners een betere binding met hun omgeving en met elkaar krijgen.

Capaciteit

Het succes van deze wijkgerichte EPA+ actie is onder andere te danken aan:

- De intensieve samenwerking tussen de betrokken organisaties.
- De intensieve communicatie en voorlichting gedurende een korte periode.
- De eenduidige informatievoorziening.
- De laagdrempeligheid voor de wijkbewoners om aan de actie deel te nemen.
- Ook het één-loket-principe bij de gemeente droeg bij aan het succes; voor alle vragen rond het project kon men bij één persoon van de gemeente terecht.

Gelegenheid

- Het betrof een wijk met veel huurwoningen, met veel mogelijkheden voor energiemaatregelen.
- Korte periodes van informatievoorziening vergrootten de gelegenheid.
- Subsidiemogelijkheid hield op in 2004.



**Betrek via de kinderen, de
ouders bij het water in de wijk_____**



TIP

Hatert ontwartert

THEMA

Afkoppelen regenwater

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Raadplegen

GEMEENTE

Nijmegen

LOOPTIJD

2002 - 2008



PROJECTOMSCHRIJVING

In het kader van de grote rioolrenovatie die in Nijmegen op stapel staat, kiest de gemeente Nijmegen ervoor om massaal regenwater af te koppelen. Zo wil de gemeente voorkomen dat er extra, en dure bergbezinkbassins voor rioolwater gebouwd moeten worden. Door zoveel mogelijk regenwater af te koppelen, wordt het vuilwaterriool minder belast en zijn extra bassins overbodig, daarbij wordt het grondwater aangevuld en worden overstorten op de Waal verminderd.

De gemeente zet bij de aanleg van een gescheiden rioolstelsel, in op afkoppelen van particuliere huizen. Hierbij speelt participatie van bewoners een grote rol. 'Wie zijn regenpijp doorzaagt, en het regenwater via een gootje bovengronds, dus zichtbaar afvoert naar het regenwaterriool, levert een positieve bijdrage aan het milieu en aan de uitstraling van de straat'. De Nijmeegse wijk Hatert is in de jaren '60 gebouwd en inmiddels sterk verouderd. Straat- en rioolrenovatie wordt nu uitgevoerd. De gemeente heeft hier een traject gestart voor het afkoppelen van regenwater in 35 hofjes.



DOEL

Het belangrijkste doel is om te zorgen dat er daadwerkelijk minder regenwater op het vuilwaterriool geloosd wordt. Gemeente en bewoners werken samen waarbij totaal 15 ha. verhard oppervlak (inclusief de daken van de huizen) wordt afgekoppeld.

De gemeente heeft ook als doel de bewustwording van en de trots op het Nijmeegse waterbeleid bij bewoners te vergroten. Het zichtbaar maken van het afkoppelen door de aanleg van gootjes levert daar een bijdrage aan.



CONTACT

SOM onderwijs- en milieuprojecten
Jos Ijkhout - Projectleider Waterservicepunt
024 - 37 89 206

j.ijkhout@somnet.nl
www.waterbewust.nl

Gemeente Nijmegen
Martijn Apswoude - Senior beleidsadviseur
024 - 32 92 815
m.apswoude@nijmegen.nl





AANPAK

Bewoners worden in de wijk persoonlijk en op verschillende manieren benaderd. Dit gebeurt door nieuwsbrieven, huis-aan-huis-bezoeken en een informatie- of inloopavond per projectgebied. Met name de huis-aan-huis bezoeken trekken bewoners over de streep. Het zichtbaar en tastbaar maken van afkoppelen werkt enthousiasmerend. Ook het idee om met de hele straat of wijk met hetzelfde bezig te zijn, maakt dat de bewoners een betere binding met hun omgeving en met elkaar krijgen.

Ze zijn zelf degenen die beslissen en hebben daarbij verschillende keuzes voor de uitvoering van het project. Het gehele communicatie- en participatietraject is neergelegd bij het Waterservicepunt Nijmegen.



RESULTAAT

Veel bewoners zijn bereid om te participeren en tot nu toe wordt gemiddeld in Hatert meer dan 75% deelname per straat bereikt, soms zelfs 100%. Niet alleen particulieren (bewoners), ook woningcorporaties (als eigenaren) doen mee en onderschrijven het doel.



CONCLUSIE

Het afkoppelen van regenwater in bestaand bebouwd gebied is relatief nieuw. De aanpak met een onafhankelijke organisatie weet bewoners te binden en zorgt voor draagvlak.

In combinatie met de betrokkenheid van bewoners is dit project een voorbeeld voor het afkoppelen van regenwater, en laat zien dat hiervoor niet alleen in nieuwbouwwijken kansen liggen.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Bewoners willen graag een steentje bijdragen aan het waterbeleid, indien het nut en de noodzaak voor hen duidelijk zijn en zij er geen 'last' van ondervinden. De aanleg van regenwatergootjes in hun tuin samen met de face lift van de straat wordt daarbij door velen als meerwaarde ervaren.
- Het feit dat 'de buurman' ook meedoet, verhoogt eveneens de kans op deelname. Ook het idee om met de hele straat of wijk met hetzelfde bezig te zijn, maakt dat de bewoners een betere binding met hun omgeving en met elkaar krijgen.
- De aanpak met een onafhankelijke organisatie weet bewoners te binden en zorgt voor draagvlak.
- Een faalfactor kan zijn dat bewoners kritisch zijn en niet iedereen tevreden gesteld kan worden. De voortuin is tenslotte een verlengstuk van het huis.

Capaciteit

- Het in de praktijk laten zien dat en hoe afkoppelen werkt, geeft bewoners een beter beeld dan informatie op papier.
- Een persoonlijke benadering (huisbezoek) en het fungeren als aanspreekpunt tijdens werkzaamheden vergroot het vertrouwen en de bereidwilligheid tot deelname van de bewoners. De relatief grote tijdsbesteding van de gemeente verdient zich terug.

Gelegenheid

- Tijdens straat- en rioolrenovaties wordt een regenwaterriool aangelegd waar bewoners het regenwater op kunnen afkoppelen.



'Dat levert wat op...!'

Allochtonen en besparing

THEMA

Energiebesparing van minimaal 5%
door gedragsverandering

DOELGROEP

Allochtone huishoudens,
m.n. Turks en Marokkaans (Arabisch)

PARTICIPATIENIVEAU

Raadplegen

GEMEENTE

Diverse gemeenten (o.a. Eindhoven, Helmond,
Amsterdam - Osdorp en Amsterdam - Oostwater-
graafsmeer, Utrecht, Tiel)

LOOPTIJD

Diverse afgerond en nog lopend.
Looptijd 1e pilot: oktober 2000 - augustus 2002



PROJECTOMSCHRIJVING

Allochtonen en energiebesparing is een voorlichtingsmethodiek over het besparen op water, elektriciteit, gas en afval. De methodiek, die werkt met coaches, is bij uitstek geschikt voor Turkse en Marokkaanse doelgroepen.

Door middel van zes bijeenkomsten en een tweetalig werkboek werken de deelnemers aan energie, water en afvalbesparende maatregelen in huis.



DOEL

Een efficiënte, op allochtonen toegesneden methode voor energiebesparing, die aangeboden kan worden aan middelgrote en grote gemeenten.

Door het opzetten van 12 Turkse en Marokkaanse Teams in vier gemeenten werd geprobeerd gedragsverandering te bereiken die tot een energiebesparing van 5% bij minstens 100 allochtone huishoudens zou leiden.



CONTACT

SME Advies
Mevrouw I. Tegels
030 - 63 58 915
tegels@sme.nl
www.sme.nl





AANPAK

Op basis van een analyse van lokale actoren en netwerken wordt in de gemeente gezocht naar sleutelfiguren in de Turkse en de Marokkaanse gemeenschap. Deze mensen wordt gevraagd personen te noemen die in staat zijn om een groep aan te sturen. De mensen die genoemd zijn, worden gevraagd coach te worden van een team dat zij zelf samenstellen.

Eerst worden de coaches zelf een team en doorlopen zij het traject. Een team is een groep van vijf tot acht mensen die ideeën en tips uitwisselen rond verschillende thema's. Het traject bestaat uit zes bijeenkomsten waar de volgende thema's worden behandeld: water, afval, elektriciteit en gas. De nadruk ligt hierbij op het uitwisselen en toepassen van praktische besparingstips in en om het huis.

De teamleden houden wekelijks hun verbruiksgegevens bij waardoor zij zicht krijgen op de behaalde besparingen. Na afloop van de zes bijeenkomsten volgen de teamleden een speciale training tot coach.



Na deze training zoeken de coaches in hun eigen netwerk naar deelnemers voor een eigen team. Voor deze nieuwe teams treden zij als coach op. Hierbij maken zij gebruik van tweetalig informatiemateriaal (Turks/Nederlands en Arabisch/Nederlands). De coaches ontvangen een vergoeding voor het leiden van de bijeenkomsten.

CONCLUSIE

Methode is opgeschaald voor gebruik in meerdere gemeenten, en dus succesvol te noemen. Voor waterprojecten geeft deze methode inzicht in de manier waarop een allochtone doelgroep te bewegen is tot participatie. Zo laat deze methode onder andere zien dat met name de vrouwen in Turkse en Marokkaanse gemeenschappen het sterkst betrokken zijn bij de sociale netwerken in de wijk.



RESULTAAT

De resultaten van het pilotproject werden op drie manieren verkregen: verwerking van de door de deelnemers genoteerde meterstanden, analyse van de gegevens uit een schriftelijke enquête onder de deelnemers en mondelinge evaluatie met de coaches.

Hieruit ontstond het volgende beeld:

- De groep coaches die uiteindelijk deelnam bestond voor het grootste deel uit vrouwen. In de praktijk bleek dat de vrouwelijke coaches er over het algemeen beter in slaagden om deelnemers te werven en de teams te coachen.
- Aan het project hebben 17 Turkse en Marokkaanse coaches deelgenomen. Zij hebben in totaal 30 teams gecoacht met een totaal van 168 deelnemers. Deze deelnemers bespaarden gemiddeld 9% gas, 8% water, 8% afval en 11,5% elektriciteit. Er werd 61.141 kg CO₂ bespaard en een bedrag van €12.025,-.



SUCCESS- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Het benadrukken van de financiële winst bij het toepassen van energiebesparingmaatregelen (kostenbesparing).
- Verder wordt de status van een coach belangrijk gevonden. Dat uit zich in de waardering die de coaches krijgen van hun teamleden. Allochtone coaches hechten aan een meer officiële vorm van erkenning van hun rol in de vorm van een financiële vergoeding en, bijvoorbeeld, een certificaat dat zij ontvangen uit handen van een wethouder.

Capaciteit

- Frequente communicatie met gemeentelijke opdrachtgever voor afstemming en bijsturing.
- Direct contact met Turkse en Marokkaanse organisaties in de wijk tijdens de wervingsfase.
- Persoonlijke contacten met coaches en deelnemers aan de teams.
- Betrokkenheid van Turkse en Marokkaanse vrouwen. Zij hebben zicht op de thuissituatie en zijn succesvoller dan de mannen om deelnemers voor een eigen team te werven.
- Het werven van sleutelpersonen en coaches uit de allochtone gemeenschap kost veel tijd.
- Het blijkt lastig om de meetgegevens consequent bij te houden gedurende het gehele project.

Gelegenheid

- Een grote kans is dat potentiële allochtone deelnemers soms alleen Turks of Berbers spreken of zelfs analfabeet zijn. Dit is een doelgroep die een gemeente nooit bereikt. Zowel schriftelijke als mondelinge informatie komt hier nooit terecht. Via deze methode is het mogelijk ook hen te vertellen over mogelijke besparingen.



Werkgroep Grondwateroverlast Het Plankier

THEMA

Duurzame energie

DOELGROEP

Bewoners algemeen

PARTICIPATIENIVEAU

Raadplegen

GEMEENTE

Den Haag

LOOPTIJD

Oprichting november 2002





PROJECTOMSCHRIJVING

In diverse Haagse wijken ondervinden de bewoners wateroverlast. Bij sommige woningen is dit probleem er voortdurend, bij andere alleen als het hevig regent.

De Haagse Koepel heeft alle Wijk- en Bewonersorganisaties uitgenodigd om gezamenlijk een oplossing te zoeken voor dit probleem. Daaruit is de Haagse Werkgroep Grondwateroverlast Het Plankier voortgekomen, die de belangen van de bewoners in de wijk behartigt.



DOEL

Het Plankier is opgericht voor bepaalde tijd om bij te dragen aan:

- Krachtenbundeling van de bewonersorganisaties om de klachten over grondwateroverlast tot een aanvaardbaar niveau te doen afnemen.
- Bewustmaken van bewoners van de aard en omvang van het probleem en de maatregelen in verband daarmee.
- De Gemeente houden aan haar zorgplicht voor de bewoners, waar het grondwaterbeheer betreft.
- Zorgdragen voor politieke agendering in de Gemeenteraad van Den Haag.



CONTACT

De Haagse Koepel

070 - 35 61 515

secr@haagsekoepel.nl







AANPAK

Er is een enquête opgesteld en verspreid onder bewonersorganisatie om inzicht te krijgen in de grootte van het probleem met het verzoek deze te plaatsen in de wijkkrant en de resultaten te verzamelen en door te sturen aan de werkgroep.



CONCLUSIE

Door krachten van bewonersorganisaties te bundelen kunnen behalve grondwateroverlast ook andere waterproblemen aangepakt en onder de aandacht gebracht worden. Hierdoor zal een gemeente eerder geneigd zijn snel in te grijpen.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Krachtenbundeling van de bewonersorganisaties om de klachten over grondwateroverlast tot een aanvaardbaar niveau te doen afnemen.
- Sommigen hebben zich 'neergelegd' bij de situatie, moedeloos van het tevergeefs aankloppen bij gemeenten.
- Huiseigenaren zijn bang voor waardedaling.
- Huurders voelen zich niet geroepen.

Capaciteit

- De enquête stond niet altijd op een prominente plek in de wijkkrant, waardoor een aantal bewoners niet heeft gereageerd.
- Alleen grootschalige samenwerking zou kunnen leiden tot resultaat.
- Leden hebben een gevarieerde achtergrond.
- Aantal wijkorganisaties hebben de enquête niet geplaatst in de wijkkrant.

Gelegenheid

- Fysiek gesproken heeft alleen een gezamenlijke aanpak van de grondwateroverlast zin, samenwerken is dus een 'must'.



Ruimte voor water in de wijk Schalkwijk

THEMA

Herinrichting waterbeheer

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Raadplegen/samenwerken

GEMEENTE

Haarlem

LOOPTIJD

1996 - lopend





PROJECTOMSCHRIJVING

Stadsvernieuwing en water gaan niet altijd goed samen. In Schalkwijk in Haarlem laten gemeenten en bewoners zien dat het juist wel tot goede resultaten kan leiden. Schalkwijk, een grote zestiger-jaren wijk, ruim opgezet met veel groen, maar met weinig ruimte voor water. De gemeente Haarlem en de woningcorporaties gingen aan de slag met de vernieuwing van Schalkwijk, dat ook op het gebied van water niet voldeed.

Masterplan Water Schalkwijk 2000+ is een deelplan van de stadsvernieuwing. Bij de ontwikkeling zijn vertegenwoordigers van wijkraden, woningcorporaties en andere belanghebbenden actief. Allemaal dankzij een goed meedenkende gemeente.



DOEL

Met het Masterplan Water wil de gemeente het huidige stelsel aan vaarten, singels en sloten in Schalkwijk verbeteren en uitbreiden.



CONTACT

Gemeente Haarlem
Erhard Föllmi
023 - 51 14 880
efollmi@haarlem.nl
www.haarlem.nl





AANPAK

De Gemeente Haarlem heeft aan het begin van project Schalkwijk 2000+ een drie maanden durend bewonersfestival georganiseerd met als doel bekendheid te geven aan het project. Ook hoopte men hiermee de betrokkenheid van bewoners, wijkraden, bewonerscommissies, ouderraden, scholen en sportverenigingen bij het planproces te vergroten.

Het festival diende om aandacht te vragen voor de vernieuwing, maar ook om via een prijsvraag ideeën te genereren en daarmee lokale kennis te benutten. Het festival werd ondersteund door themabijeenkomsten, waarvan een van de thema's in het teken stond van water. Door de werkgroepen zijn vervolgens toetsingsdocumenten (programma van eisen) opgesteld. Met uitkomsten van het bewonersfestival en toetsingsdocumenten als basis zijn door het ontwerpteam twee ontwerprouden georganiseerd.

De eerste ontwerproude was gericht op ontwikkeling van ontwerpvisie, de tweede op de uitwerking hiervan op het niveau van de afzonderlijke

wijkdelen. Een aantal ideeën van bewoners zijn uitgangspunt geweest bij de uitwerking van het ontwerp. Op informatieavonden werden de hieruit voortgekomen ontwerpen gepresenteerd aan de bewoners.

Naast de standaard informatieavonden voor de bewoners is een themadag Water georganiseerd en is met een groot aantal betrokkenen een aantal projecten in Nederland bezocht, zoals het afkoppelproject in De Vliert in Den Bosch.

RESULTAAT

Met de resultaten van dit participatietraject heeft een ontwerpteam het structuurplan ontwikkeld. Resultaat van de prijsvraag: het winnende idee, een 'activiteiteneiland in Engelandpark', wordt gerealiseerd.

CONCLUSIE

Voor waterprojecten kan ook een bewonersfestival georganiseerd worden met als doel bekendheid te geven aan het project en daarmee de betrokkenheid van bewoners, wijkraden, bewonerscommissies, ouderraden, scholen en sportverenigingen bij het planproces te vergroten. Verder kan ook gedacht worden aan een themadag Water of een excursie naar voorbeeldprojecten.



SUCCE- EN FAALFACTOREN

Motivatie

Succesfactoren

- Organisatie van een bewonersfestival vergroot de interesse en betrokkenheid van de bewoners.
- Verandering in directe leefomgeving (in de achtertuin) motiveert bewoners tot participatie.
- Participatie in werkgroepen.
- Laagdrempeligheid.
- Wijkradencultuur.

Faalfactoren

- Ongemotiveerd gedrag werkt negatief en kan het project laten mislukken.
- Sociale dilemma's, waardoor het project geen prioriteit krijgt bij bewoners.
- Angst voor onbekende, onwetendheid kan ervoor zorgen dat bewoners zich verzetten tegen het project.

Capaciteit

Succesfactoren

- Informatiebijeenkomsten.
- Lokale kennis benutten.
- Laagdrempeligheid.

Faalfactoren

- Gebruik van jargon.
- Gebrek aan sociale vaardigheden.
- Te grote heterogeniteit aan actoren en belangen, 'Zoveel mensen, zoveel wensen' effect.
- Inhoud workshops van te hoog niveau, stappen te snel.
- Te weinig structuur in organisatie van contactmomenten, ad hoc karakter.

Gelegenheid

- Intensieve inspraakprocedure met vele contactmomenten zodat de aandacht voor het doel niet verslapt.



**Creëer met de participatie op
het ene project draagvlak voor _____
het volgende**



TIP

Buurtsoaps, spiegel van problemen in de wijk

THEMA

Divers: veiligheid, imago enz.

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Utrecht

LOOPTIJD

Looptijd Demosproject: 2002 - juni 2004

Looptijd buurtsoaps: najaar 2003



PROJECTOMSCHRIJVING

Ooit gedacht dat een buurtsoap de problemen in de wijk kan oplossen en betrokkenheid kan creëren? Utrecht ging hiermee experimenteren toen er vanuit het Europese Demoproject budget beschikbaar werd gesteld voor een innovatieve actie op het gebied van burgerparticipatie.

Buurtsoaps zijn interactieve theaterstukken waarbij acteurs alledaagse, concrete en herkenbare situaties uit de wijk naspelen. De acteurs roepen de hulp in van het publiek om de situaties vanuit verschillende invalshoeken te belichten. Wie wil, mag meepraten, inspringen en meespelen.

Buurtsoaps zijn ook in te zetten als onderdeel in een communicatiecampagne rondom water in de wijk, waarbij bewoners tot actie moeten worden aangezet.

DOEL

Het hoofddoel van de buurtsoaps is dat de wijk-raden en de gemeente meer kennis over de wijk krijgen. Mensen moeten vanuit verschillende invalshoeken aan het denken gezet worden. Uiteindelijk is het doel dat mensen meer eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun omgeving.





AANPAK

Tijdens een buurtsoap krijgen bewoners een spiegel voorgehouden. Het middel is daarom goed bruikbaar als je wilt dat mensen meer eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun omgeving. Daarom zijn onderwerpen als jongerenoverlast en veiligheid geschikt om te behandelen in een buurtsoap. In 2006 komt er een vervolg op de buurtsoap in Utrecht.

RTV Utrecht gaat een televisieregistratie van een buurtsoap uitzenden. Ze gaan een pilotserie draaien om te zien of het lukt om via het medium televisie mensen interactief te laten meedenken over problemen in hun wijk.



RESULTAAT

De gemeente Utrecht heeft samen met de wijkraden in twee maanden tien buurtsoaps georganiseerd in alle wijken van de stad. De avonden zijn in de meeste gevallen goed bezocht. Gemiddeld 60 bezoekers met een uitschieter naar 80 bezoekers.

Elke buurtsoap had een scène over een wijkspecifiek onderwerp, een over het imago van de wijk en een over veiligheid. De scènes waren geschreven in overleg met de gemeente en de wijkraden op basis van concrete gegevens en situaties uit de wijk.

Zowel bewoners, wijkraden als gemeente waren enthousiast over de buurtsoaps. Er werd op een ontspannen en goede manier gesproken over de onderwerpen zonder dat er direct naar een oplossing gezocht moest worden. Daarbij waren alle aanwezigen gelijkwaardig. Mensen werden door de verschillende invalshoeken aan het denken gezet. Op deze wijze gaven de buurtsoaps kleur aan de feiten en de cijfers.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Buurtsoaps zijn goed bruikbaar als je wilt dat mensen meer eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun omgeving. Daarom zijn onderwerpen als jongerenoverlast en veiligheid geschikt om te behandelen.
- De wijkraden vonden de soaps leuk én waardevol. De uitwisseling van ervaringen waren erg leerzaam en motiverend. Buurtsoaps zijn in te zetten als onderdeel in een communicatiecampagne rondom water in de wijk.

Capaciteit

- Vanuit Demos werd er een budget beschikbaar gesteld voor een innovatieve actie op het gebied van burgerparticipatie. Utrecht heeft dit budget ingezet om te experimenteren met de zogenaamde buurtsoap.



Vosseparkwijk; wedden dat...

THEMA

Energiebesparing

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Leeuwarden

LOOPTIJD

Oktober 2001- maart 2003





PROJECTOMSCHRIJVING

'Wedden...dat' was een razend populair TV programma in de jaren tachtig. Bijna twintig jaar later, deden bewoners in de Vosseparkwijk mee aan een collectieve weddenschap. Deze formule werkt nog altijd. Dit bewees de gemeente Leeuwarden. In het project 'Wedden dat' daagde de gemeente de wijkbewoners uit milieupunten te sparen met als eerste prijs de plaatsing van 25 zonnepanelen op het buurthuis in de wijk. De datum waarop de punten verzameld moesten zijn stond vast. Een tweede prijs was een bijdrage aan de realisering van een speeltuin in de wijk. 10.000 Punten stonden voor 10% CO₂-reductie.

De maatregelen als een EPA+advies, zuinige huishoudelijke apparaten (A-label), aanleggen van isolatie, zonneboilers e.d. stonden elk voor een aantal punten. Voor de aanschaf van bijvoorbeeld een energiezuinige koelkast kreeg men 5 punten, voor overschakelen op groene stroom 7 punten. Deze methode kan in waterprojecten bijvoorbeeld worden toegepast in de vorm van een competitie tussen verschillende straten: welke straat heeft het hoogste afkoppelpercentage?



DOEL

Doel was het behalen van 10% CO₂-reductie in twee jaar in de hele wijk, door energiebesparing en toepassing van duurzame energie. De weddenschap moest bijdragen aan een breder draagvlak voor energiemaatregelen bij de bewoners en betrokken organisaties.



CONTACT

Gemeente Leeuwarden
Bouwe de Boer en Cécile Wagstaff
058 - 23 38 074 / 058 - 23 38 184
cschouten@leeuwarden.nl
www.leeuwarden.nl





AANPAK

Via de wijkkrant en nieuwsbrieven werden de bewoners geattendeerd op de wedstrijd. Helaas gaf dat te weinig respons. Wat veel beter werkte was het gebruik van de basisscholen als communicatiekanalen in de wijk. Een grote groep wijkbewoners treft elkaar daar. Door een persoonlijke benadering werden de mensen gemotiveerd om mee te doen. Vanuit de gemeente werkten twee mensen van de afdeling Milieu en twee medewerkers van de afdeling Bouwen en Wonen aan het project.

Daarnaast waren er een groot aantal partijen bij betrokken waaronder de Wijkvereniging de Toekomst - Vosseparkwijk en Essent Energie Friesland. Essent had een belangrijke rol in het registreren van het energieverbruik van de huishoudens, waardoor werd bijgehouden wat er daadwerkelijk aan energie werd bespaard.



RESULTAAT

Een maand voor de deadline zag het er niet naar uit dat de bewoners de weddenschap zouden winnen. Maar er kwam een eindspurt, tientallen vrijwilligers lobbyden huis aan huis, en kregen het voor elkaar dat op het laatst nog 400 mensen omshakelde op groene stroom.

De bewoners wonnen de wedstrijd, met net iets meer dan 10.000 punten. Daardoor werd 10% CO₂-reductie gerealiseerd. De gemeente is inmiddels in vijf andere wijken met verschillende thema's (afval, water) een soortgelijk project gestart.



CONCLUSIE

Methode is aangepast nadat bleek dat de looptijd te lang was. Het is nu een succesvolle methode die in meerdere wijken tegelijk wordt toegepast. Deze methode kan in waterprojecten bijvoorbeeld worden toegepast in de vorm van een competitie tussen verschillende straten: welke straat heeft het hoogste afkoppelpercentage?



SUCCE- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Een belangrijke succesfactor was de behoefte aan sociaal contact in de wijk. Voor het behalen van gemeentelijke doelstellingen in een wijk is een sociale activiteit (een wijkfeest) absoluut een mooie troefkaart.
- Door de persoonlijke benadering werd de motivatie van bewoners om mee te doen vergroot.

Capaciteit

- Basisscholen werden als communicatiekanalen in de wijk gebruikt. Een grote groep wijkbewoners treft elkaar daar. Het is de persoonlijke benadering die mensen motiveert om mee te doen.
- Het idee dat wijkbewoners veel gebruik zouden maken van een EPA+ advies kwam niet uit. Helaas bleek de complexiteit van de regeling niet de animo te bevorderen. Bewoners zagen meer in eenvoudiger maatregelen. In vervolotrajecten is gekozen voor een tijdstraject van driekwart jaar, dat geeft meer energie. Vanuit de gemeente werkten twee mensen van de afdeling Milieu en twee medewerkers van de afdeling Bouwen en Wonen aan het project. Daarnaast waren er een groot aantal partijen betrokken waaronder de Wijkvereniging de Toekomst -Vosseparkwijk en Essent Energie Friesland. Essent had een belangrijke rol in het registreren van het energieverbruik van de huishoudens en hield bij wat er daadwerkelijk aan energie werd bespaard.

Gelegenheid

- De doorlooptijd was te lang. Twee jaar is te lang om de aandacht van bewoners vast te houden.
- De drukke agenda van veel wijkbewoners maakte dat men elkaar nauwelijks ziet en kent, terwijl die behoefte er wel is.



Duurzaamheid kun je leren...

Energieproject Schepenbuurt

THEMA

Energiebesparing

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Leeuwarden

LOOPTIJD

September 2002 - maart 2004





PROJECTOMSCHRIJVING

De Schepenbuurt was een wijk waar in 2002 op het gebied van duurzaamheid nog heel veel te winnen viel. Er wonen veel ouderen, Surinamers, Turken, jongeren en alleenstaanden in de buurt met een laag inkomen. Het wijkcomité wilde graag een project starten over duurzame energie in deze buurt en ontving een prijs in het kader van de duurzaamheidimpuls van de gemeente Leeuwarden. Hiermee kreeg het initiatief een duwtje in de rug en groeide het uit tot een geslaagd project.

Zowel de duurzaamheid als de sociale contacten verbeterden in de wijk door het initiatief van het wijkcomité. Werken via een wijkcomité dat goed bekend staat in de wijk, vergroot de motivatie van mensen om mee te doen. Voor waterprojecten is het vaak het meest effectief om aan te sluiten bij andere trajecten.



DOEL

Doel van het project was het dagelijkse energie verbruik van 42 huishoudens te veranderen. De gemeente Leeuwarden beoogde het energieverbruik om te buigen naar duurzaam energiegebruik door technische verbeteringen in de woningen aan te brengen.



CONTACT

Gemeente Leeuwarden
Cécile Wagstaff-Schouten
Coördinator Milieucommunicatie
058 - 23 38 184
cschouten@leeuwarden.nl
www.leeuwarden.nl





AANPAK

Het wijkcomité Schepenbuurt liet door een professioneel projectbureau de wensen en behoeften op het gebied van energie- en milieu bij de buurtbewoners inventariseren: hoe energiebewust zijn de mensen al? Zijn de mensen wel bereid tot verandering?

De uitkomst was dat de wijkbewoners meer informatie wilden over het sluipverbruik van huishoudelijke apparatuur. Zij wilden weten welke maatregelen ze moesten toepassen om energiebewust te leven. Graag zagen zij dat er technische maatregelen in de woning gerealiseerd werden. Aan bewust waterverbruik werd evenveel belang gehecht als aan bewust energieverbruik.

Het wijkcomité bracht vervolgens verschillende partijen met hun eigen belangen in het project bij elkaar:

- Een verhoging van de woningkwaliteit (Woningbouw coöperatie).
- Kostenverlaging voor lagere inkomens (gemeente Leeuwarden).



RESULTAAT

De interesse voor het thema duurzaamheid groeide gedurende het traject onder de bewoners van de Schepenbuurt. Er was een meer dan gemiddelde belangstelling voor de georganiseerde activiteiten. Bewoners en partners werkten nauw met elkaar samen en kwamen daardoor dichter bij elkaar te staan.

Meer sociaal contact en elkaar leren kennen door samen te werken aan een project was een belangrijke reden om mee te werken. Van de 42 huishoudens werden bij de meeste woningen waterbesparende reservoirs in de toiletputten aangebracht, zes woningen kozen voor zonnepanelen op het dak en de heetwatertoevoer van de centrale verwarming werd beter afgesteld, waardoor maximaal 10% energie bespaard werd.

Het project Schepenbuurt is beschreven in een handleiding voor buurten en wijken, en is opvraagbaar.



CONCLUSIE

Werken via een wijkcomité dat goed bekend staat in de wijk vergroot de motivatie. Voor waterprojecten zou een wijkcomité opgericht kunnen worden speciaal gericht op het thema Water met als doel bewustwording en gedragsverandering bij bewoners te stimuleren.

SUCCESS- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Deelnemen aan sociale activiteit in de wijk en elkaar leren kennen door samen te werken aan een project was een belangrijke reden om mee te werken.
- Het wijkcomité stond zeer positief bekend in de wijk. Hierdoor werd het mogelijk het thema duurzaamheid snel iets 'vertrouws' te laten worden.
- De partners die in het project participeerden stelden het belang van de wijk boven hun eigen belang.

Capaciteit

- Het project werd gesteund door de overheid vanuit de gemeente en de provincie.

Gelegenheid

- Er werden technische voorzieningen aangebracht in de woningen (toiletpotten werden voorzien van waterreservoirs, installatie van zonnepanelen, afstellen heetwatertoevoer verwarming).



Bewoners ontwerpen duinpark met architect

THEMA

Inrichting wijkpark

DOELGROEP

Bewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Velsen

LOOPTIJD

September 2004 - mei 2005



PROJECTOMSCHRIJVING

Tussen september 2004 en mei 2005 is, in nauw overleg met bewoners van de wijk Zeewijk in Velsen, een ontwerp voor een duinpark in hun wijk ontwikkeld. De totstandkoming van dit park is één van de projecten die van de wijk Zeewijk (weer) een concurrerende en aantrekkelijke woonwijk moet maken. Het duingebied waarin het park is gesitueerd, wordt weinig gebruikt en heeft een weinig uitnodigend karakter. De wens was een ruim en overzichtelijk park te maken, met behoud van het specifieke duinkarakter en ruimte voor allerlei recreatieve functies.

Professionele ontwerpers gingen aan de slag met de wensen en eisen van bewoners. Vervolgens presenteerden de bewoners de plannen van de ontwerpers. Hierdoor werd het draagvlak voor het ontwerp enorm vergroot. De verworven betrokkenheid tijdens de ontwerpfase bleek zich voort te zetten in de aanleg en beheerfase, met alle positieve gevolgen van dien. Dit concept is te gebruiken bij waterprojecten, waarbij bijvoorbeeld recreatiewater in een woonwijk moet komen.



DOEL

Samen met wijkbewoners een breed gedragen ontwerp maken voor een centraal duinpark in de wijk, waarin de (figuurlijke) verbinding met de zee centraal staat. Bewoners van alle leeftijden, ook kinderen en jongeren, leveren hun aandeel aan het ontwerp.

Het uitgangspunt is dat betrokken bewoners het Duinpark als iets eigens gaan beschouwen, iets waar ze trots op zijn en zorg voor dragen. Met de uitgebreide participatie bij de inrichting van het park, wil de gemeente laten zien dat zij bewonersparticipatie wel degelijk op prijs stelt en er veel energie in steekt om dit proces zo goed mogelijk te laten verlopen.



CONTACT

SOM onderwijs- en milieuprojecten
Jos Ijkhout
024 - 37 89 206
j.ijkhout@somnet.nl
www.somnet.nl





AANPAK

Bewoners kunnen zich tijdens de eerste informatieavond opgeven voor een van de themagroepen (Natuur & Rust, Recreatie & Spelen, Ontmoeting, Sport & Beweging). In de vorm van een workshop zijn ze actief betrokken geweest bij het creëren van een randvoorwaardenpakket door hun ideeën en wensen kenbaar te maken. Een architect heeft vervolgens hiermee een ontwerp gemaakt en dit teruggekoppeld naar de bewoners, die konden aangeven of hun ideeën goed waren geïnterpreteerd. In totaal zijn de 30 werkgroepleden vier maal bij elkaar geweest.

Voor kinderen liep er een apart traject met de scholen uit de wijk. Hun ideeën zijn meegenomen door de themagroep 'Recreatie & Spelen'. SOM onderwijs- en milieuprojecten heeft het proces begeleid en gefaciliteerd.



CONCLUSIE

Visualisatie van ideeën van bewoners door professionals is belangrijk. Het vervolgens presenteren van de plannen door de bewoners vergroot het draagvlak. Beide conclusies zijn te gebruiken in waterprojecten. Verder blijkt betrokkenheid tijdens de ontwerpfase te kunnen leiden tot betrokkenheid in de aanleg en beheerfase.



SUCCE- EN FAALFACTOREN

Motivatie

Succesfactoren

- Het duinpark is onderdeel van de eigen leefomgeving en vormt een verbinding tussen de hoogbouwwijk en de nabijgelegen zee. Bewoners zijn daardoor graag betrokken bij het proces.
- Daar komt bij dat bewoners veel hebben moeten 'slikken' de laatste jaren: door herstructurering is een groot deel van de wijk op de schop gegaan, waarbij bewoners niet of nauwelijks inbreng hadden. Voor veel bewoners was dit een kans om de wijk weer 'eigen' te maken.
- Door het werken in themagroepen werd het 'doelgroepsdenken' doorbroken. De rol van elk werkgroeplid was niet het vertegenwoordigen van een doelgroep, maar het vertegenwoordigen van de wijk.
- Door de themagroepen zelf hun plan te laten presenteren aan de rest van de wijkbewoners, kreeg het plan veel meer draagvlak. Ook de wat meer 'heikele' punten vielen goed, omdat themagroepsleden konden zien hoeveel moeite ze hadden gedaan om goede alternatieven te bedenken



Faalfactoren

- Jongeren zijn halverwege afgehaakt en zijn alleen nog geconsulteerd. De reden was dat de rol die jongerenwerkers hadden, om blijvend jongeren te stimuleren om de avonden te bezoeken, hun taak niet konden vervullen. Een andere reden was dat, ondanks de laagdrempelige, niet 'vergaderachtige' opzet, de jongeren zich toch niet helemaal thuis voelden tussen de volwassenen.

Capaciteit

- Er is veel moeite gedaan om bewoners ervan te overtuigen dat er niet al een 'plan in de la' lag, maar dat hun inbreng richtinggevend was. Belangrijke voorwaarden in dit opzicht: van meet af aan heldere kaders stellen, procesbegeleiding van buitenaf waardoor de rol van de gemeente kaderstellend was en kon blijven, continue laten zien wat er met ideeën gebeurt en waarom sommige dingen afvallen;
- Door duidelijkheid te verschaffen over wie je waarom wilt betrekken en een heldere structuur te bieden, weten bewoners waar ze aan toe zijn. Dit heeft een positieve invloed op hun inzet en vertrouwen.
- Werken met een deskundig landschapsarchitect zorgde ervoor dat het ontwerp geen verzameling ideeën werd, maar een kwalitatief, mooi en uniek ontwerp dat past bij de wijk en haar bewoners.
- De werkvormen waren laagdrempelig: er werd niet of nauwelijks plenair vergaderd. In plaats daarvan werd er veel gewerkt met kaartjes en visualisaties, en werd er regelmatig rondgelopen en bewogen tijdens de bijeenkomsten.

Gelegenheid

- Het duinpark zal in de toekomst veel gebruikt gaan worden door de bewoners.

**Vraag jongeren hun eigen
communicatiecampagne te maken_____**



TIP

Roermondse wijk De Kemp helemaal op de schop

THEMA

Herstructurering

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Roermond

LOOPTIJD

1996 tot 2010



PROJECTOMSCHRIJVING

In de Roermondse wijk De Kemp is het gelukt om de overheid en burgers dichterbij elkaar te brengen en een breed gedragen én uitgedragen herstructureringsplan voor de wijk te maken. De gemeente Roermond en de woningcorporatie Stichting Wonen Zuid hebben consequent geïnvesteerd in contacten met de bewoners van De Kemp en hen voortdurend in de wijk opgezocht.

Door het organiseren van informele activiteiten, zoals in dit geval een busreis naar voorbeeldprojecten in Rotterdam, werden de samenwerkingsprocessen positief beïnvloed. Deze aanpak kan ook toegepast worden in bijvoorbeeld meer water in de wijk-projecten. Hierbij kan gedacht worden aan een excursie naar bestaande afkoppelprojecten zodat bewoners zich een beeld kunnen vormen van hoe afkoppelen werkt en hoe het in hun eigen wijk zou kunnen worden, terwijl tegelijkertijd de informele contacten kunnen worden opgebouwd.



DOEL

De wijk De Kemp staat te boek als een sociale, maar ook economisch zwakke wijk. Doel van de herstructurering is de wijk te bevrijden van het stempel 'problematisch' door een combinatie van fysieke en sociale investeringen.



CONTACT

Gemeente Roermond
De heer H. Hoemakers
0475 - 35 99 99
hoeymakers.h@roermond.nl
www.roermond.nl





AANPAK

Op het moment dat De Kemp in 1996 het predikaat herstructureringswijk kreeg, werd de Projectgroep Wijkbeheer De Kemp-Kitkensberg/Heide ingesteld. De projectgroep kwam in het begin regelmatig bij elkaar en houdt nu nog steeds elke zes weken een vergadering. Hierdoor vervult zij een belangrijke rol in het proces. De projectgroep, waarin vertegenwoordigers van alle belangengroepen uit de wijk zitting hebben, zorgt ook voor de informatieoverdracht naar haar achterban en andere relevante betrokkenen.

Verder heeft zij een adviserende rol naar de gemeente en bewaakt de voortgang en de planning van het project. Vanuit de projectgroep zijn drie themagroepen ingesteld: een werkgroep Fysieke Uitwerking, een werkgroep Sociaal Leefklimaat en een werkgroep Communicatie.

Naast de projectcoördinator van de gemeente zitten vertegenwoordigers van bewoners, het welzijnswerk en de woningcorporatie in de verschillende themagroepen. In de themagroepen worden bewoners ondersteund door professionals van de

bovengemeentelijk opererende welzijnsorganisatie Stichting Wel.kom uit Venlo. Een belangrijk moment in het herstructureringsproces was een busreis naar Rotterdam. Tal van betrokkenen, waaronder een groot aantal bewoners, hebben toen in Rotterdam voorbeeldprojecten bekeken.

Behalve dat de busreis voor de diverse betrokkenen veel verduidelijkte, heeft de reis ook geleid tot contacten tussen bewoners en diverse professionals. Juist deze meer informele activiteiten kunnen samenwerkingsprocessen positief beïnvloeden.

RESULTAAT

In de afgelopen jaren is er zeer intensief samengewerkt met verschillende bewonersgroepen, de woningcorporatie, specialisten van de gemeente en tal van andere betrokkenen. Het resultaat is een plan dat gedragen én uitgedragen wordt door de bewoners van De Kemp.

CONCLUSIE

Door het organiseren van informele activiteiten, zoals in dit geval een busreis naar voorbeeldprojecten in Rotterdam, worden samenwerkingsprocessen positief beïnvloed. Deze aanpak kan ook toegepast worden in waterprojecten. Bijvoorbeeld het organiseren van een excursie naar bestaande afkoppelprojecten zodat bewoners op deze manier een beeld kunnen vormen van hoe afkoppelen werkt en hoe het in hun eigen wijk zou kunnen worden.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- De overlegstructuur in Roermond werkt mede zo goed omdat er buiten de formele structuur om, ruimte is voor informele contacten. Door de organisatie van een informele activiteit worden samenwerkingsprocessen positief beïnvloed.
- Roermond is een relatief kleine gemeente en De Kemp een relatief kleine wijk. De meeste bewoners in De Kemp zijn dan ook (min of meer) bekenden. Dit maakt het voor corporatie en gemeente lastig om slooplocaties aan te wijzen. Bij grootschalige sloop zijn/blijven de bewoners anoniem, maar in dit soort kleinschalige projecten niet.
- Goede omgangsvormen tussen belanghebbenden zijn belangrijk. Partijen moeten op een open en duidelijke manier met elkaar omgaan, met veel onderlinge waardering die ook wordt uitgesproken.

Capaciteit

- Wie bewoners wil betrekken bij de (her)inrichting van de wijk, dient zich bewust te zijn van het verschil tussen beleidstaal en taal van de burgers. Het beleidsjargon moet vertaald worden in alledaagse woorden. Heel belangrijk is daarbij ook dat ambtenaren en professionals zich in de wijk laten zien, mensen aanspreken en zo kennis nemen van de leefwereld van bewoners.
- Probeer professionals voor langere tijd aan het herstructureringsproject te binden. Zo krijgen de burgers de kans om de professionals te leren kennen, blijft opgedane kennis en ervaring behouden voor het proces en hoeft men niet steeds opnieuw dingen uit te leggen.

Gelegenheid

- Intensieve participatie in een herstructureringsproject betreft vaak maar een beperkte groep actievoelingen. Je moet ervoor waken dat deze actievoelingen niet door de andere bewoners verantwoordelijk worden gesteld voor de uitkomsten van plannen. Inspraaktrajecten, avonden waarop alle bewoners aan het woord komen, zijn dan ook cruciaal voor het proces.



Aan de slag met toekomstige bewoners in Culemborg

THEMA

Woningbouw nieuw

DOELGROEP

Wijkbewoners (toekomstige)

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Culemborg

LOOPTIJD

1994 - 2004





PROJECTOMSCHRIJVING

Normaal gesproken ontwikkelen alleen deskundigen de plannen voor een nieuwe wijk en kunnen de aspirant-bewoners zich inschrijven als de plannen definitief zijn. In de wijk EVA-Lanxmeer zijn (mogelijk) toekomstige bewoners echter vanaf het eerste moment betrokken bij de ideeën en plannen voor de wijk.

Het initiatief tot het bouwen van een duurzame en ecologische nieuwbouwwijk kwam van de Stichting E.V.A. (Educatie, Voorlichting en Advies) en groeide uit tot een publiekprivate samenwerking met de gemeente Culemborg. In de wijk is zoveel mogelijk gezorgd voor sluitende energie- en stofkringlopen.

Duurzaam of integraal waterbeheer is in dit plan vertaald naar een groot aantal maatregelen:

- Regenwater van de daken wordt opgevangen in retentievijvers.
- Regenwater van de straten wordt naar wadi's geleid.
- Grijswater wordt nadat het in helofytenfilters is gezuiverd, geïnfiltreerd in een infiltratievijver (oude zandlaag).

- Zwart water zal in de toekomst naar een biogasinstallatie worden geleid, het restant zal worden gezuiverd in een livingmachine (in ontwikkeling).

Een beoogd tweede waterleidingnet (huishoudwater) is vanwege landelijke problemen niet doorgegaan.

Ook wordt gestreefd naar een laag verbruik van fossiele brandstoffen. En de wijk is autoluw, met parkeergelegenheid aan de randen van de wijk. Veel huizen hebben openbare voorkanten en privé-achterkanten. De ontstane hoven zijn daarmee en plek waarin mensen elkaar snel tegenkomen. Dit wordt verstrekt door een gemeenschappelijk ontwerp en beheer van de binnenhoven. De hoven zijn collectief eigendom van de omwonenden. De 200 woningen zijn alle volgens het concept duurzaam bouwen ontworpen.

DOEL

De wijk EVA-Lanxmeer moest een mens- en milieuvriendelijke wijk worden met een zo hoog mogelijke kwaliteit van de leefomgeving voor bewoners. Ook bewonersparticipatie was een doelstelling.

CONTACT

Gemeente Culemborg
De heer M. Bonouvrie
0345 - 47 78 82
hm.bonouvrie@culemborg.nl
www.culemborg.nl
www.eva-lanxmeer.nl

Stichting EVA
Mevrouw M. Kaptein
0345 - 56 85 06
stichting.eva@wxs.nl



AANPAK

Bij de start van het project had de Stichting EVA een groot aantal deskundigen en belangstellenden aangetrokken, die graag aan de opbouw van een dergelijke wijk wilden meewerken. Voor de toekomstige bewoners werden workshops georganiseerd.

Na drie bijeenkomsten was er een prachtige brochure met beelden van hun visie op het project. Een kleine delegatie van toekomstige bewoners werd vervolgens uitgenodigd om in stedenbouwkundige ateliers met professionals van verschillende disciplines mee te werken aan de uitwerking van een integraal stedenbouwkundig programma van eisen.

Uiteindelijk werd een plan gemaakt waarin de karakteristiek van de omgeving werd behouden, waarin ruimte was voor de wensen van toekomstige bewoners en dat bovendien rekening hield met het gebruik, het beheer en de exploitatie van het gebied.



RESULTAAT

De praktijk laat zien dat participatie de mensen bewuster maakt en hen dichter bij hun natuurlijke omgeving brengt. Bovendien lijkt deze vroegtijdige en vergaande bewonersparticipatie bij mensen een enorme motivatie en verantwoordelijkheidsgevoel op te bouwen.

De bewoners gaan directer en spontaner met elkaar om en er komt een stroom aan uiteenlopende ideeën en initiatieven op gang om een bijdrage te leveren aan de directe woon- en leefomgeving.



CONCLUSIE

EVA-Lanxmeer is een mooi voorbeeld geworden voor duurzame en ecologische stedenbouw met een groot aandeel bewonersparticipatie. Vroegtijdige en vergaande bewonersparticipatie blijkt bij mensen een enorme motivatie en groot verantwoordelijkheidsgevoel op te bouwen. Voor een succesvol resultaat dien je ook in waterprojecten bewoners zo vroeg mogelijk in het ontwerpproces te laten participeren.



SUCCESS- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- De gemeente Culemborg gaf de bewoners zeggenschap en een financiële vergoeding voor het beheer van hun woon- en leefomgeving (straatverlichting, inrichting, bereikbaarheid, veiligheid). Daardoor werd er ook verantwoordelijkheid genomen door de bewoners. Voor de gemeente betekent dit dat niet voor elke 'scheve stoeptegels', hoeft te worden uitgerukt. Het betekent wel dat ieders verantwoordelijkheid schriftelijk moet worden vastgelegd.
- In de wijk EVA-Lanxmeer zijn (mogelijk) toekomstige bewoners echter vanaf het eerste moment betrokken bij de ideeën en plannen voor de wijk.

Capaciteit

- Het lastige is dat bij elk participatietraject na een fase van inventarisatie de informatie moet worden 'getrechterd' naar een algemenere mening. Niet alle woonwensen konden verenigd worden door het architectenbureau dat was ingehuurd. Daarnaast is er ook altijd sprake van tijdsdruk. Er zijn afspraken gemaakt waarop woningen opgeleverd moesten worden. Tijdsdruk is niet altijd bevorderlijk voor een participatietraject.
- De gemeente Culemborg gaf de bewoners een financiële vergoeding. Hierdoor werd het verantwoordelijkheidsgevoel van de bewoners vergroot. Bewonersbeheer gebeurt met de bedoeling om bewoners invloed en zeggenschap te geven op de inrichting en het beheer van het gebied waar zij wonen (en werken). De gemeente legt daarmee een (deel van de) publieke taak in de private sfeer.

Gelegenheid

- De vele nieuwe technische voorzieningen in huizen (voor water-, energie- en afvalstelsel) zijn afzonderlijk van elkaar gebruiksvriendelijk. Maar helaas was er bij de installateurs (en dus ook bij de bewoners) nog veel onbekend over hoe deze systemen optimaal op elkaar afgestemd kunnen worden, zonder milieuwinst verloren te laten gaan. De bewonersvereniging heeft zelf het initiatief genomen om een adviseur in te huren die de bewoners kon informeren over een optimaal gebruik van de toegepaste voorzieningen.

Burgerinitiatief: Duurzaam energiek Tiel

THEMA

Duurzame energie

DOELGROEP

Burgers, ondernemers, projectontwikkelaars

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Tiel

LOOPTIJD

Mei 2004





PROJECTOMSCHRIJVING

In Tiel is in mei 2004 de manifestatie 'Duurzaam Energiek Tiel' gehouden voor alle inwoners van de regio Rivierenland. De manifestatie was het resultaat van het eerste burgerinitiatief in Tiel.

Twee inwoners riepen de gemeente Tiel hiermee op haar beleid op het gebied van duurzame energie te verduidelijken en partijen met elkaar in contact te brengen. Samen met de twee indieners van dit initiatief hebben twee medewerkers van de gemeente de manifestatie georganiseerd.



DOEL

Met deze manifestatie bood de gemeente Tiel de ruimte voor een burgerinitiatief waarmee de gemeente zelf haar beleid op het gebied van duurzame energie kon verduidelijken, bewoners hierop kon laten reageren en burgers, ondernemers en projectontwikkelaars met elkaar in contact kon brengen. Daarnaast ging het ook om het verzamelen van nieuwe ideeën.



CONTACT

Gemeente Tiel
Afdeling Milieu
Annemieke de Kort
0344 - 63 71 79
adkort@tiel.nl
www.tiel.nl





AANPAK

Met de manifestatie werd een koppeling gemaakt tussen het gemeentelijk energiebeleid en de praktische informatie over duurzame energie (kosten en terugverdientijden). De manifestatie trok 200 belangstellenden, was laagdrempelig en praktisch door een informatiemarkt en een keuzevrijheid in het programma (workshops). Het ging om nieuwe technieken, nieuwe ideeën, nieuw beleid, en de praktisch kant daarvan: wat kost het en waar is meer informatie te vinden?

Erwin Kroll plaatste het geheel in een breder perspectief: de zin en onzin over het broeikas-effect. Bewoners werden tenslotte uitgenodigd een project te bedenken voor de toepassing van duurzame energie. De beste inzending werd beloond met een zonnepaneel.



RESULTAAT

- Door de persaandacht en de manifestatie is het heersende beeld dat de gemeente weinig deed aan duurzame energie gewijzigd in het beeld van een betrokken gemeente op gebied van duurzame energie.
- De bruikbaarheid van de praktische informatie was hoog volgens de verschillende doelgroepen: particulieren (huizenbezitters en huurders), projectontwikkelaars en ondernemers.
- De manifestatie leverde een uitgebreid adresbestand waardoor betere informatie-uitwisseling met geïnteresseerden in de toekomst mogelijk werd.



CONCLUSIE

Vraag van burger heeft een concreet en praktisch initiatief opgeleverd. Als reactie op een burgerinitiatief zijn er ook mogelijkheden voor een watermarkt of iets dergelijks.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- De bewoners van Tiel wilden graag meer weten over het duurzaamheidsbeleid van de gemeente.

Capaciteit

- Er was een hoge opkomst door de vele PR activiteiten die is ingezet: artikelen lokale krant, kabelkrant, informatie bij andere manifestaties/ en activiteiten, A0 posters in 10 abri's in Tiel, A3 posters, nieuwsbrieven gerelateerde organisaties.
- Er was een hoge waardering van de deelnemers voor de praktische informatie en netwerkfunctie van de manifestatie.
- Het uitwerken van een burgerinitiatief is een ongeplande activiteit waardoor andere programma's en activiteiten soms moesten verschuiven in de tijd.
- Het project kende een financiële tegenslag door een overschrijding van het budget. Bepaalde activiteiten moesten worden uitbesteed als gevolg van de korte tijdsplanning.
- De manifestatie was door de informatiemarkt laagdrempelig en praktisch.

Gelegenheid

- Koppeling gemeentelijk beleid aan duurzame energie.



Mijn waterweg, verleden, heden en toekomst van de waterloop in mijn buurt

THEMA

Draagvlak voor integraal waterbeleid

DOELGROEP

Buurtbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Kortrijk - Vlaanderen

LOOPTIJD

2003 - 2007, 2007 - 2008



PROJECTOMSCHRIJVING

Steden, dorpen, gehuchten, industriële gebouwen en boerderijen ontstonden vaak rondom waterstromen. De historische band van de mens met de waterlopen is nog steeds merkbaar in tal van plaatsnamen, bouwwerken en cultuurlandschappen. De band met het water is echter veelal verloren gegaan, door indamming van water en door watervervuiling.

Aan de hand van wandelingen, tentoonstellingen en andere buurtactiviteiten die vertellen over de geschiedenis van een waterloop kunnen buurtbewoners opnieuw in contact worden gebracht met het water in hun buurt. Tijdens deze activiteiten wordt ook aandacht besteed aan de actuele situatie en wordt het publiek aangespoord om mee te denken over de toekomst van de waterloop.

Het project 'Mijn waterweg' is geïnspireerd op een geslaagd lokaal project in de regio van Kortrijk, België.



DOEL

Het hoofddoel van het project is de afstand tussen de buurtbewoners en een plaatselijke beek te verkleinen door hen in contact te brengen met 'verhalen' over de beek. Dit moet een draagvlak creëren voor een herstel en vrijwaring van de cultuurhistorische en ecologische waarde van een lokale waterloop.



CONTACT

Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen
Stefaan Claeys
(32)2 - 28 21 720
Stefaan.Claeys@bblv.be
www.bblv.be





AANPAK

Lokale natuurverenigingen en heemkundige kringen worden opgeroepen om samen een activiteit uit te werken waarbij lokale buurtbewoners kennis maken met de historische, actuele en toekomstige aspecten van de beek. Al deze projecten worden gezamenlijk voorgesteld tijdens de jaarlijkse Wereldwaterdag. Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen (BBLV) begeleidt deze lokale samenwerkingsverbanden door het maken van een lokaal dossier en door het uitwerken van de activiteit.

De BBLV maakt hiertoe een gezamenlijke website en organiseert een busreis en vormingsmomenten. In Kortrijk werd een open werkgroep gevormd die een dossier en brochure samenstelde en verscheidene wandelingen langs de beek organiseerde. Hierbij werd aandacht besteed aan de historische, actuele en toekomstige gesteldheid van de waterloop.



RESULTAAT

In Vlaanderen hebben zich 23 projecten ingeschreven om op de omschreven manier rond een lokale beek te werken. Al deze projecten zullen worden begeleid in de opzet van een lokaal educatieve activiteit voor Wereldwaterdag 2008. Deze projecten worden opgevolgd door een stuurgroep met vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen en vanuit de administratie.

In Kortrijk kon de burgemeester niet aan deze beweging en hun eisen voorbijgaan. Het stadsbestuur heeft de opdracht aan een extern studie bureau uitbesteed zodat het project over de grenzen van de verschillende gemeenten heen, uitgewerkt kan worden.

De plaatselijke werkgroepen en bevolking in de verschillende buurtgemeenten worden geconsulteerd om een ambitieus project te realiseren met hulp van bovenlokale financiering.



CONCLUSIE

Water met een historische bril bekeken zorgt ervoor dat een nieuwe interessegroep wordt bereikt. Door deze gezamenlijk met natuurvrienden in beweging te brengen kan nieuw leven stromen in een plaatselijke waterloop. Dit zorgt voor een groeiend draagvlak voor een integraal waterbeleid.



SUCCE- EN FAALFACTOREN

Motivatie

Succesfactor

- Met het project worden twee interessegroepen (natuur en geschiedkunde) samengebracht. Het samenwerken rond een waterweg betekent voor de twee groepen een wederzijdse versterking, zowel inhoudelijk als wat mobilisering betreft.

Faalfactor

- Samenwerking met een andere vereniging blijkt niet vanzelfsprekend: vergaderstijl, invalshoek en werkdomein verschillen.

Capaciteit

Succesfactor

- Interesse van één van de twee projectpartners zorgt ervoor dat ook de andere partij gemotiveerd wordt om aan het project deel te nemen. Deze twee partners hebben elk hun achterban, die kan worden gemobiliseerd.

Faalfactor

- Hoe meer partijen, hoe meer meningen. Vanuit al deze partijen moet een inspanning worden geleverd om een gelijklopende visie te ontwikkelen inzake historische, actuele en toekomstige waarde van de waterloop.

Gelegenheid

- Zowel vanuit historisch als ecologisch middenveld bestaan verschillende nationale en internationale bewegingsdagen die een aanknopingspunt kunnen vormen om het project in de schijnwerpers te plaatsen, zoals de internationale Dag van de Aarde, Wereldwaterdag en de Vlaamse Nacht van de Geschiedenis.



**Koppel het water aan de
cultuurhistorie van de stad _____
of de streek**



TIP

Samen Waterwegwijs

THEMA

Waterbeleving

DOELGROEP

Bewoners algemeen

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Nieuwegein

LOOPTIJD

Maart 2006 - juli 2008





PROJECTOMSCHRIJVING

De gemeente Nieuwegein heeft in samenwerking met HDSR en Hydron Midden-Nederland een Integraal Waterplan Nieuwegein opgesteld. Bekeken is welke maatregelen uit dit Waterplan geschikt zijn voor participatie met inwoners. De volgende drie maatregelen wil de gemeente in samenwerking met inwoners opzetten:

- Een informatieve en educatieve fietsroute langs de wateren van Nieuwegein.
- Een digitaal ontwerpatelier: een ‘bouwpakket’ op internet waarmee inwoners zelf een inrichtingsplan voor water in de stad kunnen opzetten.
- Het afkoppelen van bestaande koopwoningen van het rioolstelsel.

Op het moment van schrijven bevindt de uitvoering van de drie maatregelen zich nog in de beginfase. De fietsroute is momenteel het verst gevorderd.



DOEL

Inhoudelijk doel

- De zorg voor water is een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Leerdoel

- Het bewust maken van de bewoners van de positieve bijdrage van grondwater.
- Vergroten van waterkennis en waterbewustzijn van inwoners.
- Met burgers kijken naar wat hen aanspreekt in water in het algemeen en het waterplan specifiek.
- Op basis hiervan plannen met hen maken.
- Via communicatie (tweerichtingsverkeer!) een positieve ‘water’ houding bij inwoners teweeg brengen.



CONTACT

Gemeente Nieuwegein

Heleen Tollenaar

h.tollenaar@nieuwegein.nl

www.nieuwegein.nl







AANPAK

De volgende middelen worden ingezet:

- Nieuwegein verstrekt informatie over water, waterkwaliteit en maatregelen om deze te verbeteren. De informatie wordt verstrekt via internet, huis-aan-huisblad en nieuwsbrief.
- Oproepen om mee te helpen met opzetten van bijvoorbeeld een informatieve fietsroute.
- Organiseren van watergerichte activiteiten in samenwerking met vrijwilligers. Deze krijgen ter ondersteuning een beknopte wateropleiding aangeboden.
- Een Waterpad dat leidt langs de Nieuwegeinse watergangen. Deze begint bij het Milieu Educatie Centrum.
- In samenwerking met buurthuizen en wijkverenigingen worden bewonersbijeenkomsten opgezet gericht op water.



RESULTAAT

Het resultaat is een samenhangende set van middelen/interventies die aanhaken op de maatregelen uit het Waterplan.

CONCLUSIE

Project is in beginfase. Voor inspraak op de fietsroute is veel animo bij inwoners. Zij willen graag helpen bij het opzetten van de route, het controleren van de conceptroute en het periodiek controleren en onderhouden van de definitieve fietsroute.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Project is in beginfase. Nog niet bekend.



Herinrichting vijvers verhoogt betrokkenheid bij water

THEMA

Herinrichting vijvers

DOELGROEP

Wijkbewoners

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Nijmegen

LOOPTIJD

Januari 2005 tot december 2008



PROJECTOMSCHRIJVING

In de Nijmeegse stadsdelen Dukenburg en Lindenholt bevinden zich veel vijvers en watergangen. Sinds enkele jaren wordt ernaar gestreefd om de waterkwaliteit te verhogen, de natuurwaarden te herstellen en de belevingswaarde van de waterpartijen te vergroten. De Gemeente Nijmegen wil dit samen met de bewoners doen.

De bewonersparticipatie verloopt via verschillende kanalen, waaronder wijkplatforms, de welzijnsorganisatie en de Open Wijkschool en wordt geleid door het Waterservicepunt Nijmegen en SOM onderwijs- en milieuprojecten. Voor elke groep vijvers is er een apart participatietraject. Een traject duurt tussen de 2 en 5 maanden en vindt plaats in de periode van januari 2005 tot december 2008.



DOEL

Het projectdoel is het verhogen van de waterkwaliteit, natuurwaarden en belevingswaarden. Bij de participatie is met name de belevingswaarde van belang voor bewoners: welke wensen hebben zij ten aanzien van beter gebruik van de oevers en wat zien zij als voornaamste valkuilen en knelpunten.

Drijfveer gemeente: als bewoners betrokken zijn bij natuurlijk ingerichte delen in hun wijk, zullen ze die meer als iets van henzelf beschouwen en er beter zorg voor dragen.



CONTACT

SOM onderwijs- en milieuprojecten
Jos Ijkhout - Projectleider Waterservicepunt
024 - 37 91 801
j.ijkhout@somnet.nl

Gemeente Nijmegen
Ton Verhoeven - Senior beleidsadviseur
024 - 32 92 785





AANPAK

Bij de aanpak van de vijvers is de beleving van de burgers een belangrijke input voor de herinrichting. Welke bewoners over welk gebied meepraten, wordt besloten aan de hand van een korte wijkscan (sociale kaart), waarbij gemeente en wijkplatforms de nodige input leveren. In het ene geval worden alleen volwassen omwonenden uitgenodigd om te participeren, bij een ander traject, waarbij verschillende vijvers gezamenlijk een centraal wijkpark gaan vormen, wordt een grote variatie aan doelgroepen op uiteenlopende manieren betrokken.

Naast bewoners worden ook wijkinstellingen en deskundigen geconsulteerd. Soms vanwege hun kennis van de wijk, soms vanwege hun ervaringen met een specifieke doelgroep. Voor enkele instellingen is de herinrichting van oevers waardevol omdat het de eigen activiteiten kan versterken. Zo kan het IVN wandelingen op maat begeleiden voor kinderen of volwassenen.

Bij vrijwel alle trajecten wordt onderstaand basisprogramma ingezet:

- Er worden inloopavonden georganiseerd waarop bewoners knelpunten, wensen en ideeën naar voren kunnen brengen. Voor die inloopavonden zijn de bewoners per brief uitgenodigd.
- Daarna worden er uit de bewoners werkgroepen geformeerd die met de ideeën en wensen aan de slag gaan. De werkgroepen presenteren het resultaat bij een volgende bijeenkomst. Een landschapsarchitect maakt uiteindelijk met behulp van de ideeën een ontwerp en koppelt dit terug naar de bewoners zodat ze kunnen reageren op het ontwerp.

Enkele voorbeelden van extra participatie en consultatie:

- Jongeren worden geconsulteerd tijdens een speciale bijeenkomst in het jongerencentrum.
- Vissers en wandelaars worden op een zondagmiddag in het park zelf geconsulteerd.
- Het wijkgezondheidscentrum stimuleert mensen om meer te bewegen. Hiervoor kunnen de parkzones worden gebruikt. Daarom wordt het wijkgezondheidscentrum ook geconsulteerd over de inrichting.

- Voor kinderen is er een apart ontwerptraject in de klas of middels naschoolse bijeenkomsten.
- Een nabijgelegen kinderboerderij wordt geconsulteerd vanwege de verbinding met de in te richten oevers.

RESULTAAT

- Een door de bewoners gedragen ontwerp voor hun directe waterrijke leefomgeving.
- Toename medeverantwoordelijkheid en draagvlak.
- Toename waterkwaliteit.

CONCLUSIE

Een voorbeeld van hoe 1 + 1 samen 3 kan worden. Verbetering van fysieke aspecten (waterkwaliteit en kwaliteit van de oevers), leidt dankzij een participatieve aanpak tot meer bewustzijn bij bewoners en een beter (lees: passender, veiliger, schoner) gebruik van de omgeving.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Door de bewoners zelf hun plan te laten presenteren aan de rest van de bewoners, krijgt het plan veel meer draagvlak.
- Door het werken in themagroepen wordt het 'doelgroepsdenken' doorbroken. De rol van elk werkgroep lid is niet het vertegenwoordigen van een doelgroep, maar het vertegenwoordigen van de wijk.
- Het gaat om hun directe omgeving en het biedt kansen voor recreatie, spel, ontmoeting en natuurbeleving!

Capaciteit

- De gemeente stelt heldere kaders: dit staat al vast, maar daar is ruimte voor ideeën. Dat geeft participanten duidelijkheid: je weet waar je aan toe bent en dat je inbreng, binnen de gegeven kaders, bepalend is.
- Werken met een deskundige landschapsarchitect zorgt ervoor dat het ontwerp geen verzameling van ideeën wordt, maar een kwalitatief, mooi en uniek ontwerp dat past bij de wijk en haar bewoners.
- Intergemeentelijke samenwerking met aanpalende beleidsterreinen als Sport en Recreatie, Groen en Woonmilieuverbetering maakt een integrale aanpak mogelijk die binnen de gemeentelijke organisatie een breed draagvlak heeft. Samenwerking wordt vastgelegd in een plan van aanpak.
- De werkvormen zijn laagdrempelig: er wordt niet of nauwelijks plenair vergaderd. In plaats daarvan wordt er veel gewerkt met kaartjes en visualisaties, en wordt er regelmatig rondgelopen en bewogen tijdens de bijeenkomsten.

Gelegenheid

- Door het relatief klein aantal bijeenkomsten en de korte tijdsspanne tussen ideevorming en aanleg, zien bewoners snel het resultaat van hun inspanningen.
- De korte scan van de sociale kaart door gemeente en wijkplatforms geeft een goed beeld van verschillende groepen belanghebbenden.
- In elk proces blijkt dat niet iedereen bereikt wordt. Ook de term 'breed gedragen' kent grenzen.

Campagne-ateliers door jongeren

THEMA

Maatschappelijke onderwerpen

DOELGROEP

Jongeren

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Diverse gemeenten

(o.a. Veendam, Apeldoorn, Rotterdam)

LOOPTIJD

Vanaf 2004



PROJECTOMSCHRIJVING

Jongeren worden vaak gezien als een ‘lastige doelgroep’ wanneer het gaat om communicatie over maatschappelijke onderwerpen. Daarom is er een methode ontwikkeld die jongeren actief betreft bij jongerencommunicatie. Deze methode heeft als uitgangspunt dat jongeren zelf het beste weten hoe er met jongeren gecommuniceerd moet worden. De methode inspireert daadwerkelijk tot actie. Jongeren bepalen zelf welke boodschap ze aan hun leeftijdgenoten willen overbrengen en bepalen zelf op welke manier ze dat willen doen. Kortom: ze maken hun eigen communicatiecampagne!

Als naam voor deze methode is gekozen voor ‘JongerenAteliers’. Het gaat echter om meer dan alleen de ateliers. De methode is een combinatie van het ontwikkelen/ samenstellen van maatschappelijke arrangementen in een netwerkgeving en heeft het doel jongeren te bewegen tot en te begeleiden bij het uitvoeren van communicatiecampagnes.

De methode ‘JongerenAteliers’ richt zich primair op jongeren tussen de 16 en 26 jaar. Per atelier

wordt de doelgroep nader gesegmenteerd. De doelgroepkeuze is afhankelijk van het onderwerp en de wensen van de partners in het arrangement.

Partners werken vanuit hun organisatie al met de doelgroep en hebben veelal grote belangen bij participatie van de doelgroep. Ook het thema water is hierbij te gebruiken. In de ateliers kunnen jongerenteams bijvoorbeeld werken aan een campagne voor water waarbij ze een bepaalde boodschap overbrengen aan leeftijdgenoten en hen tot handelen aanzetten.



DOEL

De methode is een combinatie van het ontwikkelen/ samenstellen van maatschappelijke arrangementen in een netwerkgeving en het doel jongeren te bewegen tot en te begeleiden bij het uitvoeren van communicatiecampagnes.

CONTACT

SME Advies
Bregje van den Brand
030 - 63 58 902
brand@sme.nl
www.jongerenateliers.nl





AANPAK

In de ateliers werken teams van ongeveer 8 jongeren onder begeleiding gedurende 4 dagen aan het realiseren van hun communicatiecampagne. De initiatiefnemer(s) die JongerenAteliers wil opzetten maakt allereerst een (globale) keuze voor een maatschappelijk thema en een doelgroep. Vervolgens benadert hij andere mogelijk geïnteresseerde partijen, legt het concept uit en formeert een groep partners rondom de op te zetten JongerenAteliers. Zij vormen de eerste schil van het 'maatschappelijk arrangement', ze ontwikkelen gezamenlijk een plan van aanpak voor de JongerenAteliers en gaan aan de slag. Zij voelen zich sterk met elkaar verbonden rondom het concept en bewaken hun eigen specifieke belangen. En bovenal, ze hebben er plezier in!

Een eventueel tweede schil van het arrangement wordt gevormd door sympathisanten, subsidieverstrekkers, sponsors en andere stakeholders. Zij kennen het initiatief, worden actief op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen en leveren hun bijdrage op specifieke deelaspecten van het project. Partners doen waar ze goed in zijn en weten



RESULTAAT

Jongeren brengen een boodschap over aan leeftijdsof lotgenoten en zetten hen tot handelen aan. Jongeren kunnen er al hun energie en creatieve vermogens in leggen.

CONCLUSIE

Jongerenateliers laat de jongeren zelf bepalen wat belangrijk is en daardoor ontstaat er grote betrokkenheid. Ook het thema water is hierbij te gebruiken. In de ateliers kunnen jongerenteams bijvoorbeeld werken aan een campagne voor water waarbij ze een bepaalde boodschap overbrengen aan leeftijdgenoten en hen tot handelen aanzetten. Op deze manier kan het bewustzijn voor water worden vergroot.



SUCCES- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Jongerenateliers laat de jongeren zelf bepalen wat belangrijk is en daardoor ontstaat er grote betrokkenheid. Elk mogelijk thema is hierbij te gebruiken. Voor waterprojecten biedt het veel mogelijkheden.
- Jongeren realiseren graag iets in korte tijd, daarom ligt de nadruk in de ateliers op het doen! Dit inspireert de jongeren en zij kunnen er zo al hun energie en creatieve vermogens in leggen.
- In de ateliers werken de jongerenteams aan een campagne waarbij ze een bepaalde boodschap overbrengen aan leeftijd- of lotgenoten en hen tot handelen aanzetten.

Capaciteit

- Jongeren weten het beste hoe er met jongeren gecommuniceerd moet worden.
- Jongeren voelen zich nauwelijks geremd om iets nieuws te proberen. Ze zijn op de hoogte van de nieuwste communicatietechnieken, subculturen en manieren waarop jongeren elkaar aanspreken en contacten leggen. Dit levert vaak verrassend innovatieve ideeën op waar professionele communicatieadviseurs niet snel aan denken. De vraag: 'Hoe brengen we de juiste boodschap op jongeren over zodat het ze aan het denken zet en tot handelen inspireert?', wordt op deze manier in de ateliers door de jongeren zelf beantwoord.
- Het proces wordt vanuit het maatschappelijk arrangement gefaciliteerd door het aanbieden van activiteitenruimte, logistieke begeleiding en het (gevraagd) geven van adviezen. Het campagneteam kiest zelf welke instrumenten zij inzet om de doelgroep te bereiken.

Gelegenheid

- Jongeren hebben een volle agenda. Het zal niet altijd gemakkelijk zijn om vier data te vinden waarop de hele groep samen kan komen.



Als het water weer gaat stromen krijgt Gouda zijn ziel terug

THEMA

Waterproblematiek en cultuurhistorie

DOELGROEP

Burgers, ondernemers

PARTICIPATIENIVEAU

Samenwerken

GEMEENTE

Gouda

LOOPTIJD

2004 - 2014



PROJECTOMSCHRIJVING

De historische binnenstad van Gouda is een van de meest karakteristieke Hollandse stadscentra. De twee deels overlappende zuidelijke kwartieren vormen samen de spiegel van de periode waarin Gouda ontstond, groeide en bloeide als haven- en handelsstad.

In de afgelopen 50 jaar zijn in Gouda watergangen gedempt, overkluisd en veel oude sluisjes werken niet meer. Het gevolg is een tekort aan bergingscapaciteit en onvoldoende waterkwaliteit. Ook de toeristische kwaliteiten van de binnenstad zijn achteruitgegaan.

De binnenstad moet weer de Goudse pronkkamer worden: het moet een nog prettigere en mooiere plek worden om te wonen te werken, te genieten van culturele activiteiten en cultuurhistorie of anderszins te recreëren. In de afgelopen jaren zijn daarvoor wensen en ideeën van bewoners, bezoekers, bedrijven en instellingen verzameld. Al die inbreng is vertaald naar een groot aantal deelprojecten, die samen het project Cultureel en Haven Kwartier vormen.



DOEL

Het doel van het project Cultureel en Haven Kwartier is de herontwikkeling van het oudstedelijk gebied met daarbij het verenigen van de doelstellingen van waterbeheer, cultuurbeleid leefbaarheid en economie (toerisme) in de binnenstad van Gouda.



CONTACT

Gemeente Gouda
Mireille Pondman
0182 - 58 84 73
mireille.pondman@gouda.nl





AANPAK

Het project Cultureel en Haven Kwartier Gouda is in stapjes gegroeid. Bevlogen burgers, die onder andere vertegenwoordigd zijn in de historische vereniging 'Die Goude' hebben de ambtenaren van Stadswerken enthousiast weten te maken voor kleine projecten. Doordat de projecten zo herkenbaar en zichtbaar zijn in Gouda sloegen ze aan bij de burgers. De politiek heeft ook de kansen ingezien van de combinatie Water en Toerisme en Water en Leefbaarheid.



RESULTAAT

Het B&W van Gouda heeft de bestuurlijke opdracht gegeven om een meerjarenplan te maken dat uitgaat van het historische Gouda. Het plan wordt een combinatie van een stedelijke visie Gouda en de mogelijkheden die 'Leven met water' biedt. De ideeën die aangedragen worden door burgers worden in het meerjarenplan verwerkt. De afdeling communicatie heeft reeds een communicatieplan opgesteld.

Het project Cultureel en Havenkwartier (CHK) is uitdagend en ambitieus. In tien jaar tijd worden er vele projecten en activiteiten ontplooid die gericht zijn op het aantrekkelijker maken van het stadscentrum voor watertoeristen en cultuurtoeristen. Denk hierbij aan het herstellen en bevaarbaar maken van de grachtenstructuur, versterken van het culturele aanbod en verbeteren van het woonklimaat.

Meer recreatievaart in de stadsgrachten zal bijdragen aan verlevendiging van de binnenstad en een belangrijke impuls leveren voor de lokale middenstand. Het hiervoor benodigd herstel van



vaarwegen, bruggen en sluizen zorgt er ook voor dat een van de meest kenmerkende historische structuren van Gouda weer zichtbaar wordt: het grachtenstelsel.

CONCLUSIE

Door het enthousiasme van burgers is de gemeente Gouda aangezet om een plan op te stellen voor de ontwikkeling van het cultureel- en havenkwartier. De kracht van het plan is de koppeling van waterbeheer aan cultuurhistorie, leefbaarheid en toerisme. Hierdoor is er een breed draagvlak voor de uitvoering van het plan, variërend van de actieve cultuurhistorische vereniging tot toeristen en ondernemers.



SUCCESS- EN FAALFACTOREN

Motivatie

- Bewoners willen graag de cultuurhistorische functie van Gouda versterken. Vooral de historische vereniging 'Die Goude' is heel actief in het ontwikkelen van ideeën en het aankaarten van de mogelijkheden bij bestuurders.
- De plannen scheppen commerciële kansen voor ondernemers.
- De plannen zullen leiden tot een verhoogde toeristische waarde. Recreatievaart en cultuurhistorische wandeltochten zijn aantrekkelijke vooruitzichten.
- Het wijkteam binnenstad, de spreekbuis van de bewoners van de binnenstad naar de bestuurders, motiveert bewoners om mee te denken en ideeën in te brengen.

Capaciteit

- De gemeente voert projecten uit en heeft projectprogramma en communicatieplan ontwikkeld.
- De gemeente draagt ook zorg voor de financiën. Diverse instanties zoals Stichting Recreatie Nederland, de provincie Zuid-Holland, Leven met Water en andere sponsors dragen bovendien bij.
- Ondernemers krijgen de ruimte om nieuwe activiteiten in het gebied te ontwikkelen. Onder het motto 'Gouda heeft goud in handen' worden ondernemers bewust gemaakt van de kansen.

Gelegenheid

- Er worden bewoners avonden georganiseerd door het wijkteam binnenstad.
- De gemeente heeft een bedrijvendag en een rondwandeling door het havenkwartier georganiseerd voor ondernemers.
- De gemeente neemt de ideeën die geopperd worden door bijvoorbeeld historische vereniging 'Die Goude' mee in haar planvorming.





Colofon

COLOFON





COLOFON

- In het kader van Leven met Water en ondersteund door STOWA, opgesteld door Vereniging Klimaatverbond Nederland en Syncera.
- In samenwerking met Gemeente Apeldoorn, Gemeente Haarlemmermeer, Waterschap Veluwe, Gemeente Lingewaard.

EINDREDACTIE Michelle Talsma, STOWA

TEKST Ike de Haan, Het Klimaatverbond

en Jan Spit, Syncera

DESIGN Shapeshifter, Utrecht

STOWA-rapportnummer: 2007-22

ISBN: 978.90.5773.371.0

Uitgave: STOWA, oktober 2007, 700 stuks

VERENIGING KLIMAATVERBOND NEDERLAND

De Vereniging Klimaatverbond Nederland, ook wel kortweg Het Klimaatverbond genoemd, is een vereniging voor en door gemeenten, provincies en waterschappen. Het voornaamste doel van de vereniging is om gezamenlijk het klimaat- en milieubeleid op een hoger niveau te brengen. Dat doet de vereniging door de leden (elkaar

te informeren en zo nodig te assisteren, samen problemen aan te pakken en gezamenlijk op te treden, zoals bij het opstellen en afsluiten van het Klimaatconvenant. De vereniging heeft circa 114 lagere overheden als lid, waaronder 11 provincies. De gemeenten vertegenwoordigen ruim 6 miljoen inwoners. De waterschappen kunnen sindskort ook lid worden. Zie www.klimaatverbond.nl

SYNCERA

Syncera is een advies- en ingenieursbureau. Syncera voert projecten uit binnen de thema's water en ruimte, veiligheid, waterkwaliteit en ecologie, Europese Kaderrichtlijn Water en Nationaal Bestuursakkoord Water, waterbodem, stedelijk waterbeheer en riolering. Wij werken vanuit een civiel technische, bestuurskundige, juridische, economische, ecologische, milieukundige, ruimtelijke ordening of fysisch geografische achtergrond. We richten ons op zowel uitvoeringsgerichte als beleidsmatige projecten. Zie www.syncera.nl

STOWA

STOWA staat voor Stichting Toegepast Onderzoek

Waterbeheer (STOWA). Aan deze stichting nemen alle regionale waterbeheerders in Nederland deel. Dit zijn de waterschappen, de provincies en Rijkswaterstaat (via het RIZA en DWW). STOWA brengt onderzoeksvraag en onderzoeks aanbod van de deelnemende waterbeheerders bij elkaar. De taakvelden zijn: Afvalwatersystemen, Waterketen, Watersystemen, Waterwren. De onderzoeksvragen worden uitgezet bij gespecialiseerde kennisinstututen, universiteiten en ingenieursbureaus. Zie www.stowa.nl

LEVEN MET WATER

Leven met Water wil tijdens haar zesjarig bestaan van 2004 tot 2010 een verandering naar duurzaam waterbeheer op gang brengen. De kernboodschappen van Leven met Water zijn:

- Water zijn nieuwe plek geven, zowel fysiek als tussen de oren.
- Koppelen van de maatschappijwetenschappen aan het waterprobleem.
- Versterken van de kennisinfrastructuur door publieke en private netwerken te verbinden.

Zie www.levenmetwater.nl





2007
22

stowa

leven met water

Syncera



VERENIGING
KLIMAATVERBOND
NEDERLAND